

**MÄLARDALENS HÖGSKOLA
ESKILSTUNA VÄSTERÅS**

PEDAGOGISK DOKUMENTATION I FÖRSKOLAN

En studie om den kunskap som förskollärare beskriver sig ha om pedagogisk dokumentation samt hur den används i syfte att utveckla förskolans verksamhet

DIANA LEHTONEN OCH MARIE MOSSBERG

Akademien för utbildning, kultur och kommunikation
Pedagogik
Självständigt arbete – förskolepedagogiskt område
Grundnivå, 15 hp.

Handledare: Kristina Jonsson

Examinator: Martina Norling

HT

2018

MÄLARDALENS HÖGSKOLA
ESKILSTUNA VÄSTERÅS

Akademien för utbildning	SJÄLVSTÄNDIGT ARBETE	
kultur och kommunikation	PEA098	15 hp
	HT	2018

SAMMANFATTNING

Diana Lehtonen och Marie Mossberg

Pedagogisk dokumentation i förskolan

En studie om den kunskap som förskollärare beskriver sig ha om pedagogisk dokumentation samt hur den används i syfte att utveckla förskolans verksamhet

Pedagogical documentation in preschool

A study of the knowledge that preschool teachers describe to have and how it is used for the purpose of developing every day functions in preschool

2018

Antal sidor: 38

Studiens syfte var att undersöka vilken kunskap förskollärare anser sig ha om pedagogisk dokumentation samt hur de beskriver att de använder pedagogisk dokumentation i syfte att utveckla förskolans verksamhet. I studien användes en kvalitativ undersökningsmetod baserad på strukturerade intervjuer med åtta verksamma förskollärare. Resultatet av studien visar att förskollärarna är medvetna om att de ska använda pedagogisk dokumentation som ett underlag för att utveckla verksamheten. Det framkom även att det finns ett behov av att utveckla arbetet med den pedagogiska dokumentationsprocessen i förskolan. Studiens slutsats är att förskollärares utbildning, intresse för ämnet pedagogisk

dokumentation samt den tid som avsätts för det pedagogiska dokumentationsarbetet är aspekter som påverkade arbetet med pedagogisk dokumentation i förskolan.

Nyckelord: pedagogisk dokumentation, pedagogisk dokumentationsprocess, dokumentation, förskollärare, förskola

Innehållsförteckning

1	Inledning	1
1.1	Syfte och frågeställningar	2
1.2	Disposition	2
2	Bakgrund	3
2.1	Avgränsningar i litteratursökning	3
2.2	Begreppsdefinitioner	3
2.3	Teoretiskt perspektiv	3
2.4	Styrdokument i förskolan	4
2.5	Historisk tillbakablick	5
2.5.1	Från ett utvecklingspsykologiskt perspektiv till ett sociokulturellt perspektiv på barn och dokumentation	5
2.5.2	Reggio Emilia	6
2.5.3	Läroplan för förskolan 1998	6
2.5.4	Reviderad läroplan för förskolan 2010	6
2.5.5	Reviderad läroplan för förskolan 2016 samt ny läroplan för förskolan 2018	7
2.6	Tidigare forskning	7
2.6.1	Pedagogisk dokumentation	7
2.6.2	Den pedagogiska dokumentationsprocessen i förskolan	8
2.6.3	Dokumentation som utgångspunkt för reflektion	9
2.6.4	Den pedagogiska dokumentationsprocessens utmaningar	9
2.6.5	Syftet med pedagogisk dokumentation i förskolan	10
3	Metod	11
3.1	Forskningsdesign	11
3.2	Strukturerade intervjuer	11
3.3	Urval	12
3.4	Procedur	12
3.5	Trovärdighet och tillförlitlighet	12
3.6	Forskningsetik	13

3.7	Dataanalys	14
4	Resultat	15
4.1	Pedagogisk dokumentation är en process.....	15
4.2	Förskollärares kunskap om och intresse för pedagogisk dokumentation varierar.....	16
4.3	Brist på möjlighet till gemensam reflektion.....	17
4.4	Tidsbrist påverkar arbetet med pedagogisk dokumentation.....	18
4.5	Barns intressen styr dokumentationen	19
4.6	Resultatsammanfattning	20
5	Resultatanalys	21
5.1	Generellt om pedagogisk dokumentation	21
5.2	Förskollärares kunskap om den pedagogiska dokumentationsprocessen.....	21
5.3	Pedagogisk dokumentation kräver samarbete.....	22
5.4	Att prioritera pedagogisk dokumentation.....	23
5.5	Hur pedagogisk dokumentation utvecklar förskolans verksamhet.....	24
6	Diskussion	25
6.1	Resultatdiskussion.....	25
6.1.1	Dokumentation ska vara framåtsyftande	25
6.1.2	Ansvar för den pedagogiska dokumentationsprocessen.....	26
6.1.3	Svårigheter med pedagogisk dokumentation	27
6.1.4	Pedagogisk dokumentation som verktyg för utvärdering	29
6.2	Slutsats.....	30
6.3	Metoddiskussion.....	31
6.4	Studiens relevans för förskolläraryrket.....	32
6.5	Förslag till fortsatt forskning.....	32
	Referenser.....	33
	Bilagor.....	37
	Bilaga 1 - Missivbrev.....	37
	Bilaga 2- Intervjumall	38

1 Inledning

Hade du frågat oss vad pedagogisk dokumentation innebär innan vi påbörjade vår förskolläraryt utbildning hade vi svarat att dokumentation är att fotografera barn i deras aktiviteter för att sedan pryda väggarna med foton och bildtext om det barnen upplevt under veckan. Kanske hade svaret även blivit att det innebär att citera läroplansmål till dessa fotocollage, för det var bland det första vi själva såg när vi klev in på våra egna barns förskolor. Det var vår erfarenhet, men i och med att vi inledde våra förskollärestudier utvecklades vår kunskap om och vårt synsätt på pedagogisk dokumentation. Intresset att genomföra denna studie är vår ökade kunskap om och erfarenhet av skillnaden mellan dokumentation och pedagogisk dokumentation. Vi har utvecklat ett kunnande om att inte stanna vid dokumentation utan istället vidareutveckla processen till en pedagogisk dokumentation i syfte att föra förskolans verksamhet framåt.

Vi ser på förskolans uppdrag att använda pedagogisk dokumentation som ett verktyg och en förutsättning för att utveckla verksamhetens kvalitet. Det är viktigt för professionen att förskollärare ständigt strävar efter att arbeta i enlighet med läroplansmålen. Engdahl och Ärlemalm-Hagsér (2015) uttrycker att god kvalitet i förskolan innebär att kunna förena barns intressen med läroplanens strävansmål genom ett reflekterande och analyserande arbetssätt. Enligt förskolans läroplan ska förskollärare ansvara för:

att varje barns utveckling och lärande kontinuerligt och systematiskt dokumenteras, följs upp och analyseras för att det ska vara möjligt att utvärdera hur förskolan tillgodoser barnens möjligheter att utvecklas och lära i enlighet med läroplanens mål och intentioner (Skolverket, 2016 s. 14).

Bowne, Cutler, DeBates, Gilkerson och Stremmel (2010) belyser hur pedagogisk dokumentation i förskolan består av en process mellan förskollärare och barn där reflektioner analyseras och tolkas gemensamt. Sheridan och Pramling Samuelsson (2013) uttrycker att dokumentation tillsammans med utvärdering bidrar till att stödja och utmana barn i deras lärande samt att utveckla förskolans verksamhet. Vidare lyfter Sheridan och Pramling Samuelsson skillnaden mellan förskolor som inte använder sig av pedagogisk dokumentation kontra förskolor som använder sig av pedagogisk dokumentation. Där pedagogisk dokumentation inte förekommer framhåller Sheridan och Pramling Samuelsson att verksamheten ofta kännetecknas av bristande interaktion och kommunikation samt få möten mellan förskollärare och barn. I förskolor där pedagogisk dokumentation däremot utgör ett etablerat arbetssätt beskrivs förskollärarna av Sheridan och Pramling Samuelsson vara engagerade medforskare som fokuserar på barns intressen och lärprocesser i förhållande till förskolans styrdokument.

Läroplanen för förskolan (Skolverket, 2016) betonar vikten av fortlöpande dokumentation i syfte att följa upp, utvärdera och utveckla varje förskolas kvalitet för att skapa goda lärandevillkor för barnen i verksamheten. Det specifika uttrycket pedagogisk

dokumentation nämns inte i läroplanen, däremot har Skolverket (2012) i samband med läroplanens revidering 2010 publicerat ett rådgivande stödmaterial riktat till personal verksam i förskolan. Materialet beskriver hur varje barns utveckling och lärande ska dokumenteras, följas upp, analyseras och utvärderas kontinuerligt utifrån perspektivet pedagogisk dokumentation. Bjervås (2011) uttrycker att det tidigare var vanligt förekommande att arbetet med dokumentation inte utvecklades till pedagogisk dokumentation då det saknades reflektion. En uppföljande utvärdering visar dock att idag är pedagogisk dokumentation vanligt förekommande i förskolan, då dokumentation numera ofta fungerar som en utgångspunkt för förskollärarnas gemensamma reflektioner. Lenz Taguchi (2012) belyser att syftet med arbetet med pedagogisk dokumentation är att lära sig av sina observationer för att pröva nya möjligheter och utveckla barns potential. Vi ställer oss frågan hur det ser ut på förskolorna idag? Vår utbildning tillsammans med den forskning vi tagit del av föranledde vårt intresse att undersöka vilka kunskaper ett antal förskollärare har i ämnet pedagogisk dokumentation, samt hur dessa beskriver att de använder pedagogisk dokumentation i syfte att utveckla förskolans verksamhet.

Denna studie kommer att handla om hur förskollärare beskriver sin kunskap om pedagogisk dokumentation i förskolan samt hur de beskriver att de använder sig av densamma i syfte att utveckla förskolans verksamhet.

1.1 Syfte och frågeställningar

Syftet med vår studie är att få en fördjupad kunskap om hur förskollärare arbetar med pedagogisk dokumentation samt hur den pedagogiska dokumentationen sedan används för att utveckla förskolans verksamhet. I vår studie utgår vi från följande frågeställningar:

- Vilken kunskap anser sig förskollärare ha om pedagogisk dokumentation?
- Hur beskriver förskollärare att de använder pedagogisk dokumentation i syfte att utveckla förskolans verksamhet?

1.2 Disposition

Studien behandlar hur yrkesverksamma förskollärare förhåller sig till och använder sig av pedagogisk dokumentation i förskolans verksamhet. Kommande avsnitt inleds med rubriken *Bakgrund* där bland annat underrubriken *Teoretiskt perspektiv* behandlar det sociokulturella perspektiv som studien tar sin utgångspunkt i. Därefter presenteras avsnitten *Metod*, *Resultat*, *Resultatanalys* och *Diskussion*.

2 Bakgrund

I detta avsnitt presenteras studiens bakgrund under rubrikerna *Avgränsningar i litteratursökning, Begreppsdefinitioner, Teoretiskt perspektiv, Styrdokument i förskolan, Historisk tillbakablick* samt *Tidigare forskning*.

2.1 Avgränsningar i litteratursökning

Vid litteratursökningen användes databaserna LIBRIS, DiVA, Primo, SwePub, ULRICHSWEB samt ERIC. Sökningarna i nämnda databaser avgränsades till att söka artiklar som är peer-reviewed och referegranskade. Våra sökord har främst varit *pedagogisk dokumentation, förskola, pedagogical documentation* och *preschool*. Dessutom har relevant litteratur från tidigare kurser inom förskollärautbildningen granskats och valts ut. Efter granskning valdes artiklar, avhandlingar och litteratur lämpliga utifrån studiens syfte och frågeställningar.

2.2 Begreppsdefinitioner

I studien förekommer ett antal centrala begrepp och under denna rubrik preciseras begreppens betydelse.

- *Dokumentation*. Enligt Skolverket (2010a) kan dokumentation beskrivas som att samla in information för att därefter sammanställa den. Dokumentation kan bland annat användas för att synliggöra verksamheten och barns lärprocesser. Dokumentation kan inkludera foton, film, anteckningar, observationer, intervjuer med mera.
- *Pedagogisk dokumentation*. För att dokumentation ska bli pedagogisk krävs att den används i syfte att reflektera, tillsammans med kollegor och/eller barn. Pedagogisk dokumentation ska synliggöra verksamheten och fungera som ett underlag för utvärdering och utveckling (Skolverket, 2010a). Lenz Taguchi (2013) framhåller att först när dokumentationen har blivit föremål för reflektion och påverkar det fortsatta utvecklingsarbetet kan den benämnas pedagogisk dokumentation.

2.3 Teoretiskt perspektiv

Studien tar stöd i Vygotskijs sociokulturella perspektiv då det präglar hela läroplanen för förskolan. Vygotskij (1978) ser på social kompetens som en grund i människans utveckling. I ett sociokulturellt perspektiv betonas samspelets betydelse och att barn såväl som vuxna hela tiden utvecklas och lär i alla sociala sammanhang de befinner sig. Vidare beskriver Vygotskij social kompetens som alla former av mänskligt samspel och hur gemensamma aktiviteter ger upphov till utveckling och lärande. Med utgångspunkt i detta menar vi att det samspel som både det sociokulturella perspektivet och den pedagogiska dokumentationsprocessen betonar utgör kopplingen mellan det sociokulturella perspektivet och vår studie. Dahlberg och Moss (2005) uttrycker att arbetet med

pedagogisk dokumentation utgår från det sociokulturella perspektivets synsätt att människor konstruerar kunskap tillsammans med varandra.

Merewether (2018) diskuterar användningen av pedagogisk dokumentation som en metod för att kommunicera med och lyssna på barn. Vidare beskrivs begreppet innehålla ett samarbete mellan barn och vuxna, vilket kan ses som en koppling mellan begreppet pedagogisk dokumentation och det sociokulturella perspektivet. Även Sheridan, Williams och Sandberg (2012) belyser att interaktion och kommunikation mellan barn och vuxna bör vara i fokus i den pedagogiska dokumentationen då barn lär och utvecklas i samspel med andra. Lenz Taguchi (2012) uttrycker att det sociokulturella perspektivet även förespråkar lärande tillsammans med materiella artefakter, vilket överensstämmer med den pedagogiska dokumentationens process där till exempel foton och barns alster används som verktyg.

Den proximala utvecklingszonen är ett centralt begrepp inom det sociokulturella perspektivet och Vygotskij (1995) beskriver den som en zon där barn och vuxna ingår i en social interaktion med varandra för att lära och utvecklas tillsammans. För att uppnå den proximala utvecklingszonen bör en mer kunnig individ delge sina kunskaper till någon som behöver utveckla sin kunskap i ett visst ämne. Vygotskij (1978) diskuterar att meningsfulla mänskliga interaktioner är grundläggande för lärande och utveckling. Enligt oss tyder detta på att det inte bara är mellan barn eller barn och vuxna som lärande kan ske, utan även mellan vuxna individer, till exempel mellan kollegor i ett arbetslag.

Syftet med vår studie är att uppnå en fördjupad kunskap om hur förskollärare arbetar med pedagogisk dokumentation samt hur pedagogisk dokumentation används för att utveckla förskolans verksamhet. Inom det sociokulturella perspektivet förespråkas social interaktion som ett medel för att uppnå utveckling och lärande (Vygotskij, 1978). Genom samspel och interaktion i form av intervjuer, reflektioner och diskussioner har det sociokulturella perspektivet tjänat som verktyg för att uppnå syftet med vår studie.

2.4 Styrdokument i förskolan

Enligt skollagen (SFS 2010:800, 2 §, kap. 8) ska varje förskolas verksamhet "utgå från en helhetssyn på barnet och barnets behov och utformas så att omsorg, utveckling och lärande bildar en helhet". Förskolans läroplan (Skolverket, 2016) uttrycker att varje förskolas kvalitet systematiskt och fortlöpande ska säkerställas genom dokumentation och uppföljning, detta i syfte att nå en utvärdering som i förlängningen leder till utveckling. Syftet med utvecklingsarbetet är att skapa förutsättningar för varje barns enskilda lärande och utveckling. Förskollärarna är de som bär ansvaret för att denna dokumentation genomförs och bearbetas, allt i syfte att få kunskap om i vilken utsträckning den aktuella förskolan erbjuder och tillgodoser barns möjligheter till lärande och personlig utveckling. Förskollärarna ska enligt läroplanen genomföra arbetet med dokumentation i samklang med barnen genom att ta tillvara deras åsikter, förslag och perspektiv samt utgå från barnens intressen. Detta kan tolkas som att läroplanen behandlar processen med pedagogisk dokumentation, dock utan att nämna det specifika uttrycket.

Skolverket (2010b) uttrycker att dokumentation kan förekomma i ett antal olika varianter, som samtliga omfattar att insamla och sammanställa information. Vidare framhåller Skolverket att dokumentation ska utgöra grund för pedagogisk dokumentation vilken är ett verktyg för att synliggöra både verksamhet och barn, samt utgöra grund vid utvärdering av miljöns betydelse för barns samarbete, lek och lärande.

2.5 Historisk tillbakablick

Här presenteras en historisk tillbakablick av den svenska förskolans arbete med dokumentation genom olika tidsepoker samt dokumentationens utveckling till pedagogisk dokumentation.

2.5.1 Från ett utvecklingspsykologiskt perspektiv till ett sociokulturellt perspektiv på barn och dokumentation

Skolverket (2012) beskriver hur intresset för observationer och dokumentationer av barns förehavanden, lärande och utveckling har funnits sedan 1930-talet. En skillnad mellan dåtidens barnobservationer och nutidens pedagogiska dokumentation är att barns utveckling då i första hand bedömdes utifrån vad som ansågs normalt för deras ålder och utvecklingsnivå. Idag ska dokumentation ske i syfte att synliggöra barns erfarenheter, intressen och behov för att utveckla verksamheten, till skillnad mot dåtidens vision av att verksamheten skulle anpassas efter barns ålder och aktuella utvecklingsfas. Även Lindgren Eneflo (2014) uttrycker att den tidens barnobservationer grundade sig i det utvecklingspsykologiska perspektivets idéer om barns mognad och utveckling. Inom detta perspektiv beskrivs en individs utveckling utifrån olika stadier såsom ålder samt socioemotionell, fysisk eller perceptuell utveckling (Hwang & Nilsson, 2011). Ett syfte med observationerna var att de skulle bidra till att få kunskap om vilken hjälp det enskilda barnet behövde för att kunna utvecklas normalt.

Ända fram till 1950- och 1960-talet skulle den som observerade inte vara synlig för barnen vilket resulterade i att det konstruerades särskilda observationsutrymmen på förskolan (Lindgren Eneflo, 2014). Barnobservationerna kunde därefter fungera som verktyg för läkare och vetenskapsmän som ansvarade för utredningar och slutsatser i relation till ett utvecklingspsykologiskt perspektiv. Under 1970-talet tog enligt Holmberg (2015) det sociokulturella perspektivet över i förskolan och barn skulle nu behandlas med respekt och tillskrivas en förmåga och lust att lära. Dessutom förändrades synen på barns utveckling från individorienterad till grupporienterad och fokus lades på barnets unika förmåga. Däremot användes fortfarande ett utvecklingspsykologiskt perspektiv parallellt med Vygotskijs sociokulturella perspektiv under 1980-talet; barns utveckling ansågs följa givna stadier eller faser samtidigt som deras eget kunskaps- och samspel med sin omgivning lyftes fram. Lindgren och Sparrman (2003) framhåller att det ur ett historiskt perspektiv är tänkbart att se på dokumentation som en fortsättning på tidigare använda observationer, vilket medför att de idéer dokumentation bygger på inte är någonting nytt. Skillnaden är att reflektion och samspel nu betonas i samband med dokumentation.

2.5.2 Reggio Emilia

Under 1980-talet inspirerades den svenska förskolan av Reggio Emiliapedagogiken som blev en viktig källa till kunskap och utveckling (Bendroth Karlsson, 1998). Även Elfström (2013) påtalar att det utvecklades en kontakt mellan svenska förskolor och Reggio Emilia-förskolor under 1980-talet. Som ett resultat av detta uppmärksammades hur Reggio Emiliaförskolorna arbetade med dokumentation av barns lärprocesser och hur denna dokumentation sedan utvecklades till ett reflekterande arbetssätt kollegor emellan. Även Alnervik (2013) uttrycker att Reggio Emilia ser på dokumentationsarbetet som ett redskap för att synliggöra barns lärprocesser. I dokumentationsarbetet ligger fokus på processer som bidrar till att förskollärarna lär sig att lyssna på barns tankar och idéer.

Alnervik (2013) beskriver att begreppet pedagogisk dokumentation myntades inom svensk förskoleverksamhet av Gunilla Dahlberg i mitten av 1980-talet, då hon förband dokumentation med reflektion i syfte att användas som en pedagogisk resurs. Även Bowne m.fl. (2010) beskriver dokumentation som en pedagogisk resurs inför den kommande analysen i den pedagogiska dokumentationsprocessen.

2.5.3 Läroplan för förskolan 1998

Elfström (2013) belyser att Reggio Emilias arbetssätt med pedagogisk dokumentation har inspirerat den läroplan för förskolan som togs i bruk 1998 (Utbildningsdepartementet, 1998). I och med att förskolan fick en läroplan benämndes pedagogisk dokumentation under rubriken Planering, genomförande, utvärdering och utveckling (Utbildningsdepartementet, 1998) enligt följande:

Förskolans verksamhet skall planeras, genomföras, utvärderas och utvecklas i förhållande till de uppställda målen i läroplanen. Det är angeläget att metoder för utvärdering utvecklas som är tydligt relaterade till de uppställda målen för verksamheten och som bidrar till en utveckling av det pedagogiska arbetet. Genom pedagogisk dokumentation kan verksamheten i förskolan synliggöras och bli ett viktigt underlag i diskussionen kring och bedömningen av verksamhetens kvalitet och utvecklingsbehov. (Utbildningsdepartementet, 1998, s. 4).

2.5.4 Reviderad läroplan för förskolan 2010

I och med revideringen av förskolans läroplan 2010 (Skolverket, 2010b) kompletterades avsnittet om uppföljning, utvärdering och utveckling. Sheridan, Williams och Sandberg (2012) uttrycker att i och med den reviderade läroplanen krävs det att förskolan genomför ett systematiskt kvalitetsarbete som inbegriper pedagogisk dokumentation. I den reviderade läroplanen utvecklas den befintliga läroplanen för förskolan från 1998 (Utbildningsdepartementet, 1998) med bland annat följande skrivningar:

För att utvärdera förskolans kvalitet och skapa goda villkor för lärande behöver barns utveckling och lärande följas, dokumenteras och analyseras. [...] Syftet med utvärdering är att få kunskap om hur förskolans kvalitet, d v s verksamhetens organisation, innehåll och genomförande kan

utvecklas så att varje barn ges bästa möjliga förutsättningar för utveckling och lärande. [...] Det är analyserna av utvärderingens resultat som ska peka ut väsentliga utvecklingsområden. (Skolverket, 2010b, s 14.)

Dessutom belyser Löfgren (2016) hur Skolverket (2010b) anger riktlinjer där förskollärarna är ansvariga för att kontinuerligt och systematiskt dokumentera, följa upp och analysera barns utveckling och lärande. Följande står att läsa:

Förskollärare ska ansvara för att varje barns utveckling och lärande kontinuerligt och systematiskt dokumenteras, följs upp och analyseras för att det ska vara möjligt att utvärdera hur förskolan tillgodoser barnens möjligheter att utvecklas och lära i enlighet med läroplanens mål och intentioner. (Skolverket, 2010b, s 14.)

2.5.5 Reviderad läroplan för förskolan 2016 samt ny läroplan för förskolan 2018

År 2016 reviderades förskolans läroplan återigen (Skolverket, 2016). De skrivningar som berör uppföljning, utvärdering och utveckling förändrades inte i samband med revideringen. Skolverket antog 2018 en ny läroplan, läroplan för förskolan Lpfö 18 (Skolverket, 2018), vilken träder i kraft 1 juli 2019. I förskolans läroplan 2018 förändras inte avsnittet om uppföljning, utvärdering och utveckling innehållsmässigt. Däremot förtydligas förskollärarens ansvar för utbildning och undervisning.

2.6 Tidigare forskning

I följande avsnitt presenteras nationell och internationell forskning relevant för studien. Forskningen presenteras under rubrikerna *Pedagogisk dokumentation*, *Den pedagogiska dokumentationsprocessen i förskolan*, *Dokumentation som utgångspunkt för reflektion*, *Den pedagogiska dokumentationsprocessens utmaningar* samt *Syftet med pedagogisk dokumentation i förskolan*.

2.6.1 Pedagogisk dokumentation

Ur ett sociokulturellt perspektiv kan pedagogisk dokumentation ses som en beskrivning av gemensamma kunskapsprocesser då perspektivet fokuserar på social interaktion mellan individer (Bjervås, 2011). Även Dahlberg och Elfström (2014) belyser att pedagogisk dokumentation fokuserar på den gemensamma processen. Innehållet i processen är det material som dokumenterats i syfte att användas som utgångspunkt för gemensam reflektion. Vidare beskriver Dahlberg och Elfström att dokumentation kan bestå av olika insamlade material som till exempel fotografier, filmer, ljudinspelningar, observationer samt barnens egna alster. Eidevald (2013) uttrycker att när pedagogisk dokumentation används som arbetsmaterial måste reflektion över innehållet ske, om dokumentationen ska kunna benämnas pedagogisk dokumentation. Även Merewether (2018) betonar i sin studie vikten av reflektion för att dokumentation ska utvecklas till pedagogisk dokumentation.

Sheridan, Pramling Samuelsson och Johansson (2009) beskriver processen med pedagogisk dokumentation genom följande steg: planering, genomförande, observation, dokumentation, utvärdering och analys med fokus på barns lärande och utveckling. Enligt Sheridan m. fl. bör vart och ett av dessa steg beaktas vid utveckling av förskolans verksamhet samt utgöra verktyg i syfte att skapa bättre förhållanden för barns lärande, utveckling och trivsel i förskolan. Åsén och Vallberg Roth (2012) belyser begreppet formativ bedömning vilket beskrivs som framåtsyftande med avsikt att skapa förutsättningar för ett fortsatt lärande. Lenz Taguchi (2006) framhåller att dokumentation inte enbart ska beskrivas som ett retrospektivt synsätt av vad som redan har skett; dokumentationen kan ses som en aktiv agent som möjliggör analysering inför framtida lärprocesser. Bjervås (2011) och Elfström Pettersson (2017) belyser genom sin forskning att pedagogisk dokumentation är ett redskap som synliggör barns intressen och att förskollärare måste ta hänsyn till barns intressen vid användandet av pedagogisk dokumentation.

2.6.2 Den pedagogiska dokumentationsprocessen i förskolan

Sheridan m.fl. (2012) betonar att även om hela arbetslaget vid en förskola ska delta i dokumentationsprocessen är det förskollärarens ansvar att arbetet utförs. Vidare uttrycker Sheridan m. fl. att förskollärarnas kompetens gällande pedagogisk dokumentation är avgörande för att kunna skapa en miljö som främjar kommunikation och samspel. Kunskapen förskollärarna får genom att arbeta med pedagogisk dokumentation gör dem medvetna om sin egen kompetens och förmåga att bedöma kvaliteten på sitt eget arbete. Bowne m.fl. (2010) och Lenz Taguchi (2006) diskuterar också det faktum att pedagogisk dokumentation inte bara är ett sätt att synliggöra barns lärande; det bidrar även till att synliggöra förskollärarnas idéer, tankar och kunskapssyn.

I sin studie undersöker Elfström (2013) pedagogisk dokumentation i relation till att utvärdering bör ligga till grund för utveckling av förskolans verksamhet. Elfström observerade hur en förskola använde sig av dokumentation, hur den uppstod samt hur den användes i verksamheten. I studien beskrivs pedagogisk dokumentation vara ett förhållningssätt snarare än en enkel metod. Vidare uttrycker Elfström att det är personalen i förskolans ansvar att utvärdera den egna verksamheten, vilket ökar kraven på den enskilde förskollärarens kompetens. Elfströms studie synliggör att det krävs att förskolläraren själv aktivt söker, är nyfiken och kritiskt granskar sitt eget förhållningssätt till den pedagogiska dokumentationsprocessen. Kocher (2008) beskriver att det inte är tillräckligt att förskolläraren bara observerar; observation ska snarare vara det första steget i den pedagogiska dokumentationsprocessen. Förskolläraren ska använda dokumentationen i syfte att reflektera med kollegor och barn för att den ska fungera som ett verktyg i den pedagogiska dokumentationen. Vidare beskriver Kocher att förskollärare måste träffas regelbundet för att diskutera och reflektera tillsammans med målet att utveckla verksamheten utifrån barnens intressen snarare än efter egna planeringar.

Elfström (2013) framhåller att i de fall förskollärarna har otillräckliga kunskaper kring pedagogisk dokumentation kan detta leda till brister i den process som syftar till att följa upp och analysera barns lärande och utveckling samt utvärdering av verksamhetens

kvalitet. Alnervik (2018) betonar att dokumentation och reflektion kräver både struktur och rutiner som gemensamt arbetssätt i arbetslaget. Holmberg (2015) belyser att arbetet med pedagogisk dokumentation påverkas av de förutsättningar som finns i arbetslaget i form av varierande kunskap och intresse. Sheridan och Pramling Samuelsson (2013) uttrycker att förskollärares inställning och kompetens är avgörande för att utveckla förskolans kvalitet. Vidare hävdar Sheridan och Pramling Samuelsson att förskollärare bör visa ett intresse för barns utveckling och lärande genom att vara närvarande, interagera och reflektera tillsammans med varandra och barnen.

Genom 40 fallstudier i tyska förskolor påvisar Knauf (2015) att attityd och inställning till hur den pedagogiska dokumentationsprocessen ska genomföras och användas skiljer sig åt. I studien framkommer att de förskolor som inte ser på pedagogisk dokumentation som viktig spenderar mindre tid och energi på processen än de förskolor där pedagogisk dokumentation tillskrivs större betydelse.

2.6.3 Dokumentation som utgångspunkt för reflektion

Det är av betydelse att dokumentation är utgångspunkt för förskollärares gemensamma reflektioner då detta möjliggör att olika perspektiv på dokumentationen förs fram (Bjervås, 2011). Dessutom belyser Bjervås att personliga synsätt och erfarenheter påverkar vad förskollärarna uttolkar av det dokumenterade materialet. Utifrån detta kan brist på möjlighet till reflektion tillsammans med andra förskollärare bli ett problemområde då den pedagogiska dokumentationsprocessen begränsas. Holmberg (2015) beskriver att kärnan i pedagogisk dokumentation är det kollektiva lärandet, vilket inkluderar både barnens och personalens delaktighet. Vidare uttrycker Holmberg att utan samtal, reflektion och dialog utvecklas inte dokumentationen till pedagogisk dokumentation.

Knauf (2017) har genomfört en studie bland 40 förskolor i Tyskland där Knauf bland annat undersöker huruvida barn inbjuds att vara delaktiga i den pedagogiska dokumentationsprocessen. Resultatet av studien visar att ett fåtal av förskolorna involverar barnen i den pedagogiska dokumentationsprocessen. Sheridan och Pramling Samuelsson (2013) belyser att samspel och kommunikation utgör grunden i pedagogisk kvalitet och poängterar att kvalitet inte existerar i sig själv utan utvecklas i den pedagogiska processen mellan förskollärare och barn.

2.6.4 Den pedagogiska dokumentationsprocessens utmaningar

En aspekt på pedagogisk dokumentation som behandlas inom tidigare forskning gör gällande att förskollärare upplever en svårighet i att hinna lära sig, förbereda och reflektera över dokumentationsarbetet samtidigt som de tar en aktiv roll i verksamheten då detta tar tid från barnen (Löfgren, 2016). Holmbergs (2015) studie undersöker hur två förskolor använder sig av pedagogisk dokumentation samt hur förskollärarna uttrycker sig om dess möjligheter, svårigheter och syfte. Holmberg belyser det faktum att förskollärarna känner frustration över att arbetet med pedagogisk dokumentation upplevs som tidskrävande. Alasuutari, Markström och Vallberg Roth (2014) beskriver hur den tid som förskollärare

spenderar med att utföra pedagogisk dokumentation medför en risk att de tillbringar mindre tid med barnen.

Internationell forskning beskriver brist på tid som en aspekt som försvårar arbetet med pedagogisk dokumentation i förskolan. Rintakorpi (2016) har genomfört en studie med trettiofem förskollärare i Finland där 69% av deltagarna belyser tidsaspekten som den största svårigheten med att kunna utföra den pedagogiska dokumentationsprocessen. Även Knauf (2017) framhåller i sin studie av tyska förskolor hur brist på tid inverkar på det pedagogiska dokumentationsarbetet. Elfström (2013) poängterar att arbetet med pedagogisk dokumentation måste finnas med i verksamhetens tidsplanering för att möjliggöra reflektionstid i arbetslaget. Tidsbrist kan leda till att ambitionen med pedagogisk dokumentation som ett utvärderingsverktyg fallerar. Kocher (2008) belyser i sin studie hur förskollärarna inledningsvis såg på pedagogisk dokumentation som en arbetsbörda. Först när de utvecklat erfarenheter kring processen såg de positivt på pedagogisk dokumentation.

2.6.5 Syftet med pedagogisk dokumentation i förskolan

Sheridan och Pramling Samuelsson (2013) belyser att pedagogisk dokumentation har som syfte att utveckla förskolans verksamhet likväl som barns utveckling och lärande. Elfström (2013) uttrycker att pedagogisk dokumentation utgör en drivkraft och pedagogisk resurs då den ska användas för att följa upp, utvärdera och utveckla förskolans verksamhet. Alnervik (2018) framhåller att reflektion över den utförda dokumentationen bör ske både tillsammans med barnen och arbetslaget. Alnervik (2013) beskriver reflektionen i den pedagogiska dokumentationsprocessen som ett verktyg för förändring.

Sheridan m. fl. (2012) ger exempel på hur pedagogisk dokumentation kan utveckla förskolans verksamhet. Sheridan m. fl. synliggör det faktum att förskollärare genom att använda sig av pedagogisk dokumentation säger sig ha utvecklat kompetens i fråga om att se barns lärande i en given aktivitet istället för att enbart se en leksituation. Förskollärarna i Sheridan m. fl. studie uttrycker att de utvecklat ett tankesätt där de fortlöpande tar varje tillfälle i akt att synliggöra barns lärande och hur de ska utmana barnen till fortsatt lärande. Även Bjervås (2011) diskuterar att förskollärare uttrycker pedagogisk dokumentation som en värdefull utgångspunkt för att fatta mer genomtänkta och välgrundade beslut i det fortsatta pedagogiska arbetet.

3 Metod

I metodavsnittet redogörs för de olika delarna av studiens metod utifrån rubrikerna *Forskningsdesign, Strukturerade intervjuer, Urval, Procedur, Trovärdighet och tillförlitlighet, Forskningsetik* samt *Dataanalys*.

3.1 Forskningsdesign

Bryman (2011) beskriver att undersökningar kan utföras med kvantitativa eller kvalitativa metoder. Bryman uttrycker att en avgörande skillnad metoderna emellan är att den kvantitativa metoden huvudsakligen utgår från siffror och att forskarna här bibehåller en distans till de personer som är involverade i undersökningen. Den kvalitativa metoden tar i högre grad fasta på de personligt formulerade ord som uttrycks under intervjuer och samtal, och kan resultera i en närmare relation till de deltagande informanterna. Vårt val föll på en kvalitativ metod med strukturerade intervjuer för att få svar på våra frågeställningar, detta på grund av att denna metod bäst passade vårt syfte att få ta del av informanternas tankegångar och resonemang.

En kvalitativ metod för att genomföra intervjuer uttrycks enligt Bryman (2011) utifrån ett antal på varandra följande steg, vilka är generella frågeställningar, val av informanter som antas inneha kunskaper relevanta för intervjuens ämne, datainsamling samt tolkning av densamma, teoretiskt och begreppsligt arbete samt resultatrapporter och därpå följande slutsatser. Vid genomförandet av vår studie inleddes arbetet således med att ett antal intervjufrågor formulerades. Därefter valdes informanter inom yrkeskategorin förskollärare ut då dessa är ansvariga för att driva arbetet med den pedagogiska dokumentationen i förskolan. Den påföljande datainsamlingen utgjordes av intervjuer. Intervjuer tolkades och bearbetades tillsammans med teori och tidigare forskning vilket utmynnade i färdigställandet av denna studie.

Avsikten med vårt metodval tog sin utgångspunkt i att en kvalitativ forskning av Bryman (2011) beskrivs som att studiens resultat ska ses som en följd av undersökningen och inte som dess utgångspunkt. Då vår studie omfattade att undersöka informanternas kunskap om pedagogisk dokumentation samt hur den pedagogiska dokumentationen användes för att utveckla förskolans verksamhet utgjorde intervjuerna således basen för vår datainsamling.

3.2 Strukturerade intervjuer

Samtliga informanter intervjuades utifrån frågor som fastställts i förväg, vilket av Bryman (2011) beskrivs som en strukturerad intervju. Syftet med denna intervjuform är att informanternas svar ska kunna sammanställas på ett jämförbart sätt. Intervjuerna spelades in och transkriberades därefter ordagrant, detta för att säkerställa att informanternas svar återgavs så korrekt och detaljerat som möjligt. Bryman uttrycker att intervjuens kvalitet förbättras vid personliga intervjuer jämfört med till exempel intervjuer via telefon, vilket föranledde vårt val att träffa varje informant personligen. Vidare framhåller författaren att

informanterna med fördel kan informeras om intervjufrågorna i förväg, vilket är fallet i vår studie (bilaga 2).

3.3 Urval

Vår studie utgick från det Bryman (2011) benämner bekvämlighetsurval vilket innebar att vi intervjuade åtta förskollärare som fanns tillgängliga. Valet föll på att intervju enbart förskollärare då professionen har en direkt hänvisning till de forskningsfrågor som är aktuella i denna studie. Detta benämner Bryman som målstyrda urval. Intervjuerna genomfördes i två olika kommuner och vid två olika förskolor belägna i en mellanstor svensk stad samt i en mindre stad. Informanterna i vår studie arbetar med såväl äldre som yngre barn och båda förskolorna är kommunala. Informanternas ålder och antal yrkesverksamma år varierar.

3.4 Procedur

Processen inleddes med formulerandet av ett missivbrev (bilaga 1) innehållande bland annat en kort presentation av oss som studenter samt information om studiens syfte och undersökningsmetod. Därefter kontaktades de presumtiva informanterna för att avtala tid för intervjutillfällena, och i samband med detta delgavs deltagarna vårt missivbrev och de av oss förutbestämda intervjufrågorna.

Vid intervjutillfällena hade informanterna utsett avskilda platser lämpade för oss att genomföra intervjuerna på. Bryman (2011) poängterar att det är viktigt att samtliga frågeställare är närvarande under alla intervjuer i syfte att öka trovärdigheten inför informanten samt för att båda frågeställarna tillsammans ska få en nyanserad bild av svaren. Avsikten var att vi båda skulle delta vid samtliga åtta intervjutillfällena, men på grund av personliga förhinder utfördes två av åtta intervjuer med endast en av oss närvarande. Däremot tog vi båda del av samtliga inspelningar inför transkriberingarna. Intervjuerna varade cirka 30 minuter vardera.

Sammanlagt genomfördes åtta kvalitativa och strukturerade intervjuer. Brymans (2011) råd angående att ställa frågorna i den ordningsföljd de angivits i det i förväg presenterade utskicket beaktades. Frågeställningarna formulerades för att generera så uttömmande och informativa svar som möjligt och ledande frågor undveks. Intervjuerna spelades även in och transkriberades i sin helhet.

3.5 Trovärdighet och tillförlitlighet

Informanterna fick efter intervjutillfällena ta del av en sammanfattning av vad som sades under respektive intervju. Detta benämns av Bryman (2011) som respondentvalidering, vars syfte är att informanterna ska beredas möjlighet att bekräfta att det frågeställarna skrivit är korrekt uppfattat. Då informanterna godkänt sammanfattningarna av sina redogörelser har risken för feltolkningar minimerats och därmed ökat studiens trovärdighet, vilket enligt Vetenskapsrådet (2017) är en viktig aspekt på forskningens kvalitet. Bryman (2011) beskriver uttrycket trovärdighet som ett förfarande där forskaren

mäter just det som undersökningen avser att mäta. Våra intervjufrågor hade som syfte att påvisa hur förskollärare beskriver att de arbetar med pedagogisk dokumentation samt hur denna beskrivs användas för att utveckla verksamhetens kvalitet. Resultatet i studien mäter därmed den kunskap de intervjuade förskollärarna säger sig besitta utifrån sin utbildning och erfarenhet.

I syfte att uppnå tillförlitlighet i vår studie var vår strävan att bearbeta och analysera det insamlade datamaterialet med ett objektiva förhållningssätt, vilket Bryman (2011) uttrycker vara en aspekt av trovärdighet. Vår objektivitet under arbetets gång tog sig uttryck i vår strävan att förmedla ett genuint intresse för informanternas beskrivning av sitt arbete med pedagogisk dokumentation. Vidare förhöll vi oss neutrala genom att varken bekräfta eller förkasta informanternas svar och resonemang utifrån de förkunskaper vi själva besitter i ämnet. Vid bearbetning av det insamlade datamaterialet eftersträvades samma objektiva förhållningssätt genom att inte värdera resultatet utifrån våra egna förkunskaper.

3.6 Forskningsetik

Inför intervjuerna tog vi del av de etiska riktlinjer som enligt Vetenskapsrådet (2017) och Bryman (2011) gäller för svensk forskning. Forskaren har enligt *informationskravet* skyldighet att informera de berörda personerna om syftet med den aktuella undersökningen, vilka moment som ingår samt att allt deltagande sker frivilligt. Enligt *samtyckeskravet* har deltagare i undersökningar bestämmanderätt över sin egen medverkan. För minderåriga deltagare kan vårdnadshavarens godkännande behövas. *Konfidentialitetskravet* innebär att de medverkandes personuppgifter ska förvaras oåtkomligt för obehöriga och behandlas konfidentiellt. De insamlade uppgifterna rörande enskild person tillåts endast nyttjas för forskningsprojektets ändamål, detta enligt *nyttjandekravet*.

Enligt den etiska principen om informationskrav informerades berörda informanter om syftet med undersökningen samt tillfrågades om huruvida de önskade delta eller inte. Informanterna informerades både muntligt och via ett missivbrev (bilaga 1) om att de hade rätt att själva bestämma över sin medverkan samt att de hade möjlighet att avbryta sitt deltagande i intervjun närhelst de önskade utan negativa påföljder. De informerades även om att den respons som framkom genom intervjuerna endast används i denna studie samt att alla personuppgifter behandlas konfidentiellt, detta i linje med de etiska principerna samtyckeskravet, konfidentialitetskravet samt nyttjandekravet. All insamlad information förvaras oåtkomlig för obehöriga och informanternas identitet hålls anonym genom att personnamn samt namn på förskolor inte kommer att nämnas i undersökningen. Efter studiens färdigställande raderas allt material i sin helhet. Undersökningen kommer att presenteras i form av en uppsats vid Mälardalens högskola och i sin slutversion publiceras på databasen DiVA.

3.7 Dataanalys

Det insamlade materialet består av resultatet från åtta intervjuer som sedan transkriberades. Vi bearbetade gemensamt varje fråga och sammanställde informanternas svar för att sedan sortera ut den information som var relevant för vår studie, vilket Bryman (2011) uttrycker vara en metod för att effektivisera det vanligtvis omfattande insamlade materialet. Bryman belyser begreppet tematisk analys, vilket vi använde oss av genom att kategorisera resultatet av intervjuerna utifrån olika teman som var relevanta för vår studie. Vid bearbetning av våra transkriberingar kunde skillnader och likheter urskiljas informanterna emellan vilket ledde oss fram till olika teman. Dessa teman användes till hjälp att strukturera intervju svaren. Då resultatet av intervjuerna inte presenteras i samband med varje intervjufråga bifogas vår intervjuguide som bilaga (bilaga 2), detta i syfte att bereda läsaren av vår studie möjlighet att själv se vilka frågeställningar som användes vid intervjutillfällena.

I arbetet med resultatanalysen stod det sociokulturella perspektivet i fokus då samtliga teman tar sin utgångspunkt i socialt samspel människor emellan. Som tidigare nämnts under rubriken teoretiskt perspektiv menar vi att det sociala samspelet är en gemensam nämnare mellan pedagogisk dokumentation och det sociokulturella perspektivet. Samtliga teman som presenteras bygger på interaktion och samspel såväl kollegialt som mellan barn och vuxna. Resultatet analyserades sedan utifrån relevant forskning.

4 Resultat

Följande avsnitt behandlar resultatet av åtta strukturerade intervjuer med yrkesverksamma förskollärare. Resultatet presenteras i form av fem utvalda teman. Samtliga teman specificeras var för sig under respektive rubrik. De rubriker som behandlas är *Pedagogisk dokumentation är en process*, *Förskollärares kunskap och intresse varierar*, *Brist på möjlighet till gemensam reflektion*, *Tidsbrist påverkar arbetet med pedagogisk dokumentation* samt *Barns intressen styr dokumentationen*.

Samtliga informanter i studien är förskollärare med varierande åldrar mellan trettioett och sextiofyra år och arbetslivserfarenhet mellan ett och fyrtio år. Som en följd av konfidentialitetskravet kommer ingen närmare beskrivning av förskollärarna att redovisas då detta saknar relevans för studien. Vid presentationen av det insamlade datamaterialet benämns varje informant förskollärare 1-8, detta för att tydliggöra för läsaren att samtliga förskollärare är representerade.

4.1 Pedagogisk dokumentation är en process

Följande resultat presenterar de deltagande förskollärarnas syn på hur pedagogisk dokumentation kan ses som en process.

Hälften av förskollärarna uttrycker en syn på pedagogisk dokumentation som en process där dokumentation ligger till grund för att synliggöra barns intressen, reflektera och använda reflektionerna till att utveckla verksamheten. Dessa informanter återger sin kunskap om pedagogisk dokumentation i korta, koncisa ordalag. Förskollärare 3 beskriver sin syn på pedagogisk dokumentation på följande sätt:

Jo, men det är ju den dokumentation som man reflekterar över och pratar om tillsammans och använder för att ta sig vidare i projektet eller temat.

När övriga informanter beskriver sin kunskap om pedagogisk dokumentation stannar den vid dokumentationsprocessen samt vilka verktyg som med fördel kan användas vid dokumentation. Dessa informanter beskriver, till skillnad från de andra, endast en del av den enligt forskning beskrivna fullständiga processen med pedagogisk dokumentation.

Förskollärare 7 uttrycker:

Ja, det satt jag och tänkte på. Rent konkret så här, det första. Man har penna, papper och man kan spela in barnen. Man lyssnar på vad de säger och vad de gör och man kan ta bilder och sånt. Det är det, ja. Det är pedagogisk dokumentation. Men den blir ju inte pedagogisk på en gång utan det kommer sen. Det första är just bara dokumentation, då måste man använda sig av olika verktyg för det.

Samtliga förskollärare nämner vid intervjutillfällena att ett inslag i arbetet med pedagogisk dokumentation är att utgå från barns intressen. Förskollärare 2 uttrycker att pedagogisk dokumentation är när barn får lära sig utifrån sina egna intressen:

För mig är det att barnen ska få inflytande, alltså i vardagen, vad vi gör, och att de ska få lära sig utifrån det de är intresserade av. Så har jag tolkat pedagogisk dokumentation.

4.2 Förskollärares kunskap om och intresse för pedagogisk dokumentation varierar

Nedan följer de deltagande förskollärarnas utsagor om vikten av kunskap och intresse i arbetet med pedagogisk dokumentation.

Av samtliga åtta förskollärare konstaterar hälften att det är förskollärarens uppgift att driva arbetet med pedagogisk dokumentation framåt, men de uttrycker inte hur de skulle kunna ta på sig det ansvaret. Samtliga förskollärare uttrycker att de inte har kommit så långt i processen, varken enskilt eller tillsammans med arbetslaget. Endast förskollärare 1 anser att hen har fått tillräcklig kunskap om hur hen kan arbeta med pedagogisk dokumentation genom tidigare utbildning. Samtliga förskollärare uppger att de har erbjudits och till viss del deltagit i fortbildning i ämnet men endast en anser sig ha fått fullgoda kunskaper att arbeta vidare med. Förskollärare 8 uttrycker att:

Sen har jag läst böcker och vi har varit på föreläsningar och jag är ju handledare, så jag ser vad studenterna gör. Jag tycker nog att jag fått väldigt mycket, det gäller bara att omsätta det till en verklighet. Det är klart att man skulle vilja ha ännu mer, men jag har varit på jättemycket föreläsningar.

Förskollärare 1 som beskriver sig ha fått tillräcklig kunskap om pedagogisk dokumentation genom tidigare utbildning, uttrycker även att processen innebär att utvärdera sitt eget arbete. Hen uttrycker även vikten av att förankra arbetet med pedagogisk dokumentation i läroplanen enligt följande:

Pedagogisk dokumentation är jätte viktigt för att jag ska få se vad jag gör också. Då kan ju jag sen dokumentera vad som gjorts och se att jag har följt läroplanen i vad vi har gjort. Vad behöver vi jobba mera med? Vad har vi gjort? Eftersom läroplanen är det styrdokument vi ska jobba utifrån. Jag kan se mig själv, vad har jag fått med? Vad har jag missat?

Sju av åtta förskollärare belyser hur deras olika förkunskaper skapar problem i det gemensamma arbetet med pedagogisk dokumentation. De förkunskaper förskollärarna syftar på är dels den kunskap de fått genom sina respektive grundutbildningar och dels de fortbildningar de erbjudits under sin yrkesverksamma tid. Förskollärare 4 betonar att

förkunskaper och intresse för pedagogisk dokumentation är avgörande i fråga om hur förskollärare tar till sig eventuell fortbildning i ämnet. Förskollärare 6 uttrycker under intervjun att det är en nackdel att personalen i arbetslaget är på olika kunskapsnivåer i fråga om pedagogisk dokumentation. Vidare hävdar hen att det är lättare att komma igång med processen om samtliga deltagare har samma grundsyn och förkunskaper i ämnet. Förskollärare 6 uttrycker följande:

Vi har gått olika utbildningar, hur viktigt är det här? Det är olika syn på det. Ja...

Samtliga förskollärare uttrycker att de har erbjudits och deltagit i fortbildning kring pedagogisk dokumentation genom bland annat kurser, föreläsningar och litteratur. Förskollärare 7 och 8 berättar att de är handledare för förskollärestudenter vilket de anser bidrar med kunskap som övrig personal inte i samma utsträckning får tillgång till. Hälften av förskollärarna påtalar att en del av problematiken består i att de inte alltid deltagit i samma utbildningar vid samma tillfälle. Förskollärare 5 säger:

Det som är svårt är att jag har fått vara ensam, det hade varit bättre om alla fått lika mycket som mig för då hade vi kunnat göra om samtidigt. Men att vara en som fått en massa och sen ska förmedla det, det är inte lätt. Det är svårast.

Hälften av förskollärarna uttrycker en önskan om ytterligare fortbildning i ämnet pedagogisk dokumentation i syfte att utveckla sina kunskaper och befästa arbetssättet i den dagliga verksamheten. Förskollärare 4 berättar att hen har fått viss kunskap om *hur* hen ska arbeta med pedagogisk dokumentation men däremot saknar den praktiska erfarenheten *att* genomföra det. Förskollärare 1 uttrycker att bristen på kunskap hos personalen bidrar till problem i verksamheten. Hen belyser även att arbetslaget inte gemensamt använder sig av pedagogisk dokumentation i någon större utsträckning. Hen uttrycker att det beror på ett ointresse hos vissa i personalen som uttrycker att pedagogisk dokumentation inte är så viktigt. Förskollärare 1 berättar:

Det är inte alla som tycker att det här är det bästa arbetssättet, även fast det är det som vi enligt styrdokumentet ska följa. Kan bero på okunskap om vad pedagogisk dokumentation är till för, eller också är man så trygg i det man alltid har gjort att man vill fortsätta så, det finns ett ointresse hos vissa.

Resultatet visar att två av åtta förskollärare belyser vikten av att ha ett intresse för ämnet i syfte att utveckla arbetet med den pedagogiska dokumentationsprocessen.

4.3 Brist på möjlighet till gemensam reflektion

Rubriken behandlar de deltagande förskollärarnas åsikter gällande brist på gemensam reflektion.

Sju av åtta förskollärare betonar att arbetet med pedagogisk dokumentation endast är i startgrupparna och under utveckling. Samtliga förskollärare belyser bristen på möjlighet till gemensam reflektion. Hälften av förskollärarna uttrycker att de reflekterar ensamma, övriga förskollärare berör inte om reflektionstiden sker enskilt eller tillsammans med kollegor. Förskollärare 3:

Det har ju varit lite svårt att skapa en gemensam reflektion som alla känner att de får nytta av men vi håller på att lära oss det. Och att man ska dela med sig och inte försöka hålla det för sig själv i sin grupp utan vi är ändå ett arbetslag och då ska det synkroniseras och diskuteras för reflektion ensam är ju ganska lätt. Och det blir ju inte mycket till reflektion utan mer jag och min syn och mitt perspektiv [...]. Ensam är man inte stark och det är ju en anledning till att man är i arbetslag. Man ska ju reflektera tillsammans.

Förskollärare 5 uttrycker att hen ofta reflekterar ensam. Hen säger:

Men oftast är man ensam när man har sin reflektionstid och man kan ju inte bara sitta och reflektera med sig själv så mycket, lite granna ja men det blir väldigt ensidigt.

Förskollärare 1 är den enda av de åtta intervjuade förskollärarna som berättar att hen tar bilder, observerar, skriver ner dokumentationen, utvärderar samt försöker utveckla den baserat på vad som framkommit under processens gång. På följdfrågan om hen arbetar ensam eller tillsammans med arbetslaget med detta svarar förskollärare 1:

Jag har arbetat själv eller med studenterna som har kommit för jag vill ge dem den grunden i alla fall så de kan ta med sig det.

Förskollärare 6 berör ämnet reflektion tillsammans med barnen i verksamheten. Hen berättar att det sällan förekommer och att det skulle behöva utvecklas. Vidare uttrycker förskolläraren att reflektion tillsammans med barnen skulle behöva ske dagligen för att synliggöra vad barnen tyckte var bra eller mindre bra, hur det blev på ett visst sätt, varför det blev så, vad de kan göra annorlunda framöver etcetera.

4.4 Tidsbrist påverkar arbetet med pedagogisk dokumentation

Nedan följande resultat beskriver de deltagande förskollärarnas syn på tidsbrist gällande den pedagogiska dokumentationen.

Tidsbrist i arbetet med den pedagogiska dokumentationen är ytterligare en aspekt som framkommer i intervjuerna. Sju av åtta förskollärare uttrycker att sjukdom, möten, ledighet, splittrade arbetslag, inskolningar eller inställda aktiviteter bidrar till att arbetet med pedagogisk dokumentation bortprioriteras. Förskollärare 3 berättar att de genomför dokumentation på avdelningen men att de inte hinner med den del som gör dokumentationen pedagogisk. En annan aspekt på tidsbrist som lyfts av förskollärare 3 och

förskollärare 2 är att det är svårt att hinna dokumentera samtidigt som de önskar ta en aktiv roll i barngruppen. Förskollärare 3 poängterar att ett resultat av att tiden inte räcker till blir att den pedagogiska dokumentationsprocessen får stå åt sidan. Vidare uttrycker förskolläraren att hen har valt förskolläraryrket för att hen vill arbeta med barn, inte bara lägga tid på att observera och dokumentera. Förskollärare 3 berättar:

Men nackdelen är ju att det tar väldigt mycket tid och det kan kännas onödigt, ska vi sitta och skriva ner allting barnen gör, till vilket syfte? Det tar en massa tid, jag kan inte vara med barnen. Ska jag vara närvarande eller ska jag skriva? Är du själv i en barngrupp med sex barn då är det jättesvårt att hinna skriva samtidigt. Då får du skriva efteråt. Hur korrekt blir det då? Alltså det är ju mycket, det är sällan man är två fröknar samtidigt.

Förskollärare 8 uttrycker aspekten med tidsbrist på följande sätt:

Det stannar nog ofta vid dokumentation för att man inte kan prata med andra, det finns ingen tid. Egentligen kanske det finns tid, men när man får lite tid då snackar man om andra saker; det är andra saker som kommer.

4.5 Barns intressen styr dokumentationen

Här redovisas de deltagande förskollärarnas utsagor om barns intressen i relation till pedagogisk dokumentation.

Samtliga förskollärare uttrycker att pedagogisk dokumentation utvecklar förskolans verksamhet genom att dels synliggöra vad barn är intresserade av och dels bidra med idéer om hur barn kan utmanas vidare. Förskollärare 7 ger ett exempel på hur hen har använt sig av dokumentation för att reflektera och utveckla verksamheten vidare. Genom dokumentation observerade förskolläraren att barnen intresserade sig för att bygga med olika material. Detta ledde till att hen ville utveckla deras intresse genom att erbjuda andra sorters material för att utmana barnens byggande vidare. Förskollärare 7 säger:

Nu dokumenterar vi att de bygger hela tiden, då kom jag på att vi har ju stora duplo i skåpet. Vi tar fram dem för vi måste ju utveckla att de bygger hela tiden [...] Det var ju också en sån grej som kom fram bara genom att jag skrev och pratade om det.

Förskollärare 2 uttrycker att pedagogisk dokumentation bidrar till att visa vad barn är intresserade av och behöver stöttning i men att processen stannar vid kortare händelser och projekt som inte kommer vidare. Förskollärare 5 beskriver att arbetslaget arbetar med teman på avdelningen, men det dokumenteras och utvecklas inte vidare. Hen anser att arbetslaget tappar den pedagogiska dokumentationen.

Vid frågan hur förskollärarna använder den pedagogiska dokumentationen i syfte att utveckla förskolans verksamhet svarar förskollärare 1 att den används för att se framåt. Även om det finns en planering som ligger till grund för aktiviteter med barnen betonar

hen att det är barnens intresse som styr i vilken riktning aktiviteterna ska fortsätta. Detta till skillnad från hans tidigare erfarenheter av att förskolläraernas planering skulle följas från början till slut.

4.6 Resultatsammanfattning

Utifrån resultatet av vår studie har vi identifierat tre specifika aspekter som återkommer frekvent under sammanställningen av resultatet, därav behandlas dessa aspekter genomgående i studien. Dessa aspekter är brist på gemensam reflektion, tidsbrist samt varierande förkunskap om och intresse för ämnet pedagogisk dokumentation.

5 Resultatanalys

Nedan analyseras och tolkas studiens resultat med utgångspunkt i det sociokulturella perspektivet samt den forskning som tidigare presenterats.

5.1 Generellt om pedagogisk dokumentation

Hälften av de intervjuade förskollärarna i studien uttrycker att pedagogisk dokumentation är en process där dokumentation ska utgöra grunden för att synliggöra barns intressen, reflektera tillsammans och sedan använda reflektionen i syfte att utveckla verksamheten. Detta i likhet med Dahlberg och Elfström (2014), som belyser att pedagogisk dokumentation är en process som innehåller dokumenterat material vars avsikt är att användas som utgångspunkt för gemensamma reflektioner.

I det sociokulturella perspektivet betonas vikten av social interaktion och gemensamma kunskapsprocesser som grund för utveckling och lärande (Vygotskij, 1978). Hos de förskollärare som beskriver att dokumentation bör utgöra grunden för den fortsatta gemensamma reflektionen i den pedagogiska dokumentationsprocessen kan det sociokulturella perspektivet skönjas. Dessa förskollärare betonar vikten av att utveckla dokumentationen genom gemensamt lärande och utveckling i reflektioner och diskussioner tillsammans. Vygotskij (1995) belyser begreppet den proximala utvecklingszonen, där grundtanken är att vi lär av varandra och att den som besitter mindre kunskap lär och utvecklas av den som innehar mer kunskap i ämnet. Genom att reflektera och lära gemensamt med kollegor befinner sig förskollärarna enligt det sociokulturella perspektivet i den proximala utvecklingszonen. Övriga förskollärare beskriver sin kunskap om dokumentation men utvecklar inte den pedagogiska dokumentationsprocessen vidare då gemensam reflektion och diskussion utelämnas. I och med att den sociala interaktionen uteblir uppnås inte det samlärande som Vygotskij (1995) genom det sociokulturella perspektivet förespråkar. Samtliga förskollärare uttrycker unisont att arbetet med pedagogisk dokumentation bör utgå från och synliggöra barns intressen, vilket styrks av Elfström Pettersson (2017).

5.2 Förskollärares kunskap om den pedagogiska dokumentationsprocessen

Genom studien framkommer att hälften av de intervjuade förskollärarna anser att det är förskollärarens roll att driva den pedagogiska dokumentationsprocessen. Detta resultat kan kopplas till Sheridans m. fl. (2012) åsikt att det faller på förskollärarens ansvar att arbetet med pedagogisk dokumentation utförs. Vidare belyser Sheridan m. fl. att även om förskolläraren bär ansvaret bör hela arbetslaget arbeta aktivt tillsammans med processen. Sheridan m. fl. betonar vikten av förskollärarens kompetens på området i syfte att främja samspel och kommunikation. Kocher (2008) uttrycker att dokumentation ska användas som ett verktyg och underlag för reflektion. Sett ur det sociokulturella perspektivet bör reflektion ske tillsammans med såväl barn som kollegor i syfte att utveckla verksamheten vidare. I motsats till vad forskning och det sociokulturella perspektivet beskriver uttrycker

samtliga intervjuade förskollärare att de inte har kommit så långt i arbetet med pedagogisk dokumentation, vare sig enskilt eller tillsammans med arbetslaget.

En av samtliga intervjuade förskollärare uttrycker ytterligare en aspekt av den pedagogiska dokumentationsprocessen, nämligen den att använda dokumentation som ett verktyg för att utvärdera sin egen kompetens och insats. Lenz Taguchi (2012) beskriver hur det sociokulturella perspektivet förespråkar just ett sådant användande av materiella artefakter som till exempel dokumentationsmaterial för att utveckla sitt eget lärande. Sheridan m. fl. (2012) uttrycker att kunskapen förskollärare tillägnar sig genom arbetet med den pedagogiska dokumentationsprocessen bidrar till ökad insikt om den egna kompetensen och förmågan. Även Lenz Taguchi (2006) och Bowne m. fl. (2010) säger att pedagogisk dokumentation bidrar till att framhäva förskollärarnas egna tankesätt och kunskapssyn.

Sju av de åtta förskollärarna som deltog i studiens intervjuer hävdar att varierande förkunskaper i ämnet pedagogisk dokumentation skapar problem i det gemensamma arbetet. Olika kunskapsnivåer försvårar momentet att starta upp den pedagogiska dokumentationsprocessen. Hälften av de intervjuade förskollärarna uttrycker att det hade varit till fördel för arbetet med pedagogisk dokumentation att delta i en gemensam utbildning samtidigt som övriga kollegor. Hälften av förskollärarna efterfrågar mer utbildning i ämnet trots att samtliga har deltagit i tidigare erbjudna fortbildningar. Tidigare forskning (Elfström, 2013) gör gällande att förskollärares otillräckliga kunskaper om pedagogisk dokumentation kan leda till att utvärdering och utveckling av förskolans kvalitet brister. Även Holmberg (2015) uttrycker att den variation av kunskap som finns i ett arbetslag påverkar den pedagogiska dokumentationsprocessen.

Två av de åtta intervjuade förskollärarna uttrycker vikten av att vara intresserad av att använda sig av pedagogisk dokumentation som ett verktyg i den dagliga verksamheten. Tidigare forskning belyser i likhet med detta genom Knauf (2015) hur inställning och attityd till arbetet med den pedagogiska dokumentationen påverkar den arbetsinsats förskollärare investerar i processen. Även Sheridan och Pramling Samuelsson (2013) diskuterar förskollärares intresse av att använda ett reflekterande arbetssätt kollegor emellan som en förutsättning för att utveckla förskolans kvalitet.

5.3 Pedagogisk dokumentation kräver samarbete

Hälften av de intervjuade förskollärarna i studien uttrycker i klartext att de reflekterar ensamma i den pedagogiska dokumentationsprocessen. Av resterande förskollärare framkommer det inte i resultatet av studien om de reflekterar ensamma eller tillsammans med kollegor. Däremot betonar samtliga förskollärare att bristen på möjlighet till gemensam reflektion är ett problem i verksamheten. Både Bjervås (2011) och Holmberg (2015) argumenterar för vikten av gemensam reflektion i arbetslaget i syfte att utveckla dokumenterat material till pedagogisk dokumentation. Dessutom betonar Bjervås att den pedagogiska dokumentationsprocessen begränsas om möjlighet till reflektion uteblir. Utifrån det sociokulturella perspektivet uppnår människan utveckling, kunskap och lärande genom social interaktion med andra. Genom att inte använda sig av kollegial

reflektion minskar förskollärarnas möjlighet att utveckla den kunskap som det sociokulturella perspektivet förespråkar.

En av de åtta intervjuade förskollärarna belyser aspekten att barn sällan eller inte alls inkluderas i den gemensamma reflektionen. Hen uttrycker att detta är ett problemområde som behöver utvecklas. Även i Knaufs (2017) studie tydliggörs att barns delaktighet och inflytande i den pedagogiska dokumentationsprocessen är ett område som behöver utvecklas. I vår studie skiljer sig förskollärarnas faktiska arbetssätt från den forskning som genom bland andra Sheridan och Pramling Samuelsson (2013) belyser att samspel och kommunikation mellan förskollärare och barn utgör grunden i pedagogisk kvalitet. Enligt Holmberg (2015) är den gemensamma lärprocessen kärnan i arbetet med pedagogisk dokumentation vilket enligt Holmberg innebär att även barnen ska inkluderas i reflektionen. Även Merewether (2018) betonar att pedagogisk dokumentation kan ses som en metod där barn bör involveras i den pågående processen. Den forskning som presenteras under denna rubrik förespråkar ett arbetssätt vilket överensstämmer med det sociokulturella perspektivet som betonar samspel och kommunikation i syfte att uppnå ett gemensamt lärande. När förskollärarna i studien inte inkluderar barnen i den gemensamma reflektionen uppnås varken forskningens eller det sociokulturella perspektivets intentioner.

5.4 Att prioritera pedagogisk dokumentation

Sju av åtta förskollärare beskriver i studien att arbetet med pedagogisk dokumentation är något som av olika orsaker, vilka samtliga kan kopplas till tidsbrist, bortprioriteras i den dagliga verksamheten. En förskollärare berättar att hen genomför dokumentation, men förklarar att tidsbristen leder till att processen med att bearbeta dokumentationen och ta den vidare till pedagogisk dokumentation uteblir. Ytterligare en förskollärare uttrycker att den pedagogiska dokumentationsprocessen bortprioriteras i kollegiala samtal på grund av brist på tid. Tidigare forskning gör även den gällande att förskollärare generellt upplever arbetet med pedagogisk dokumentation som tidskrävande (Knauf, 2017; Löfgren, 2016; Rintakorpi, 2016). Elfström (2013) belyser tidsbrist som en aspekt som kan leda till att den pedagogiska dokumentationsprocessen i verksamheten fallerar.

Genom studien framkommer dessutom att två av åtta förskollärare uttrycker en problematik i att dokumentera samtidigt som de deltar aktivt tillsammans med barngruppen. En av de två förskollärarna belyser att deltagandet med barnen prioriteras före arbetet med den pedagogiska dokumentationsprocessen. Alasuutari m. fl. (2014) beskriver, i likhet med förskollärarna i vår studie, att det kan bli svårt för förskollärare att utföra arbetet med pedagogisk dokumentation samtidigt som de aktivt tillbringar tid med barnen i verksamheten.

Då flera förskollärare i studien prioriterar bort arbetet med den pedagogiska dokumentationen på grund av tidsbrist kan det genom det sociokulturella perspektivet tolkas som att förutsättningarna för att konstruera gemensam kunskap minskar. Vidare förespråkar det sociokulturella perspektivet lärande tillsammans med materiella artefakter.

En genomförd dokumentation utgör enligt Lenz Taguchi (2012) en sådan artefakt, vilken förskollärarna i studien prioriterar bort.

5.5 Hur pedagogisk dokumentation utvecklar förskolans verksamhet

Samtliga förskollärare beskriver hur den pedagogiska dokumentationsprocessen ska bidra till att synliggöra barns intressen och hur barn kan utmanas vidare i sina lärprocesser, vilket sammantaget utvecklar förskolans verksamhet. Elfström Petterson (2017) uttrycker hur den pedagogiska dokumentationen ska bidra till att utveckla och utvärdera förskolans verksamhet. I motsats till Elfström Pettersons forskning poängterar två förskollärare att trots att de är medvetna om syftet med pedagogisk dokumentation utvecklas inte det som dokumenterats vidare.

En annan förskollärare beskriver däremot ett tillfälle då dokumentation bidrog till att utveckla verksamheten. Dokumentationen synliggjorde vad barnen visade intresse för. Detta användes sedan som underlag för att utmana barnen vidare utifrån tidigare nämnda intresse. Förskollärarens arbetssätt överensstämmer med den forskning som genom Sheridan m. fl. (2012) framhåller att förskollärare kan använda pedagogisk dokumentation i syfte att utveckla sin förmåga att se barns lärande i varje situation. Även Bjervås (2011) diskuterar hur förskollärare kan använda pedagogisk dokumentation som utgångspunkt för att utveckla det pedagogiska arbetet.

Utifrån det sociokulturella perspektiv som studien baseras på betonas olika former av samspel som en förutsättning för utveckling och lärande. Bjervås (2011) betonar i likhet med det sociokulturella perspektivet hur förskollärare bör använda sig av samspelet i den pedagogiska dokumentationsprocessen som utgångspunkt i syfte att utveckla verksamheten vidare.

6 Diskussion

Studiens resultat och analys tas här upp till diskussion under rubrikerna *Resultatdiskussion, Slutsats, Metoddiskussion, Studiens relevans för förskolläraryrket, samt Förslag till fortsatt forskning.*

6.1 Resultatdiskussion

Under denna rubrik diskuteras resultatet av studien i förhållande till syfte och frågeställningar.

6.1.1 Dokumentation ska vara framåtsyftande

Studiens första forskningsfråga behandlar vilken kunskap förskollärare har om ämnet pedagogisk dokumentation. Baserat på resultatet av den genomförda studien framkommer att samtliga förskollärare har kunskap om att dokumentation utgör en del av den pedagogiska dokumentationsprocessen. Fortsatt beskriver hälften av förskollärarna att dokumentation ska utgöra grunden för arbetet med pedagogisk dokumentation medan övriga förskollärare stannar vid att beskriva genomförd dokumentation. Dessa förskollärare utvecklar inte sitt resonemang om hur dokumentationen kan tas vidare till en pedagogisk dokumentation, vilket skiljer sig från forskning som framhåller att dokumentationsprocessen inte ska stanna vid att vara ett tillbakablickande arbetssätt; den ska ses som ett verktyg i syfte att skapa framtida lärprocesser (Lenz Taguchi, 2006). Även Åsén och Vallberg Roth (2012) framhåller ett framåtsyftande arbetssätt där avsikten ska vara att möjliggöra fortsatt utveckling och lärande.

Forskning belyser att det material som dokumenterats är det som ska användas som utgångspunkt för pedagogisk dokumentation (Dahlberg & Elfström, 2014). Förskolans läroplan (Skolverket, 2016) uttrycker att dokumentation och uppföljning gemensamt ska ligga till grund för utvecklingsarbetet i förskolan. Då hälften av förskollärarna inte fullföljer den beskrivning av processen med pedagogisk dokumentation som både forskning och styrdokument hävdar visar resultatet oss att det finns ett behov av att utveckla förskollärares kunskap om processen med pedagogisk dokumentation. Studiens resultat bidrar till en fördjupad kunskap om hur förskollärare arbetar med pedagogisk dokumentation samt hur de beskriver att den används i syfte att utveckla förskolans verksamhet.

Bjervås (2011) beskriver en utveckling inom förskolan gällande den pedagogiska dokumentationsprocessen. Bjervås framhåller att det tidigare var ett vanligt arbetssätt att dokumentera, men att förskollärare idag vanligtvis utvecklar arbetet med pedagogisk dokumentation med utgångspunkt i dokumenterat material. Sheridan m. fl. (2012) uttrycker att de steg som ingår i en pedagogisk dokumentation består av planering, genomförande, observation, dokumentation, utvärdering och analys. Resultatet av vår studie överensstämmer enligt oss inte med Bjervås (2011) slutsats att dokumentation vanligtvis utvecklas till pedagogisk dokumentation. Vårt resultat påvisar att hälften av förskollärarna beskriver den fullständiga processen med pedagogisk dokumentation.

Studiens andra frågeställning behandlar hur förskollärare beskriver att de använder pedagogisk dokumentation för att utveckla förskolans verksamhet vidare. Resultatet av studien visar att hälften av förskollärarna arbetar med den pedagogiska dokumentationsprocessen. Sheridan och Pramling Samuelsson (2013) uttrycker genom sin forskning att dokumentation i kombination med reflektion och utvärdering är det som bidrar till att utveckla förskolans verksamhet. Resultatet av vår studie tyder dock på att hälften av förskollärarna behöver utveckla mer kunskap om den pedagogiska dokumentationsprocessen för att använda den i sitt arbete med att utveckla förskolans verksamhet.

6.1.2 Ansvaret för den pedagogiska dokumentationsprocessen

I studiens resultat uttrycker hälften av förskollärarna att det åligger professionen att driva processen med pedagogisk dokumentation. Förskolans läroplan (Skolverket, 2016) belyser att samtliga i arbetslaget ska arbeta med dokumentation och uppföljning, men betonar även att det är förskollärarens ansvar att detta genomförs kontinuerligt. Resultatet av studien visar att hälften av förskollärarna uppvisar en kunskap om de steg som behöver uppfyllas för att dokumentation ska bli pedagogisk dokumentation. Vi funderar om det finns ett samband mellan avsaknaden av kunskap i ämnet och det faktum att inte samtliga förskollärare belyser det som sitt ansvarsområde att driva den pedagogiska dokumentationsprocessen. Sheridan m. fl. (2012) framhåller att det faller på förskollärarens ansvar att driva den pedagogiska dokumentationsprocessen framåt samt att förskollärarens kompetens på området är en avgörande faktor i arbetet.

Om samtliga förskollärare i studien hade uttryckt en kunskap om den fullständiga pedagogiska dokumentationsprocessen hade eventuellt synen på förskollärarens roll och ansvar i större utsträckning framgått av resultatet. Elfström (2013) framhåller att kraven på förskollärares kompetens ökar i och med att det är deras ansvar att utvärdera och utveckla verksamheten. I förhållande till Elfströms forskning är vår tolkning att om samtliga förskollärare utvecklar större kunskap och mer erfarenhet om pedagogisk dokumentation tror vi att deras benägenhet att ta en ledande roll i arbetet ökar.

Även om hälften av förskollärarna är tydliga med att det ligger på deras ansvar att driva den pedagogiska dokumentationsprocessen utvecklar de inte resonemanget angående hur de skulle kunna driva arbetet med processen. Dessutom framkommer att samtliga förskollärare anser att de inte kommit särskilt långt med den pedagogiska dokumentationsprocessen, vilket enligt oss tyder på att samtliga förskollärare behöver utveckla mer kunskap i ämnet. Å andra sidan uttrycker en förskollärare hur pedagogisk dokumentation bidrar till att synliggöra hens egen arbetsinsats och kompetens. Detta kan tolkas som att hen har mer kunskaper i ämnet än övriga förskollärare, vilket indikerar att det kan finnas andra orsaker än kunskapsbrist till att hen inte utvecklat arbetet med pedagogisk dokumentation i verksamheten. Både Sheridan m. fl. (2012) och Bowne m. fl. (2010) uttrycker att för att förskollärarna ska bli medvetna om att pedagogisk dokumentation kan bidra till att synliggöra deras förmåga och kompetens krävs en viss grundkunskap hos förskollärarna.

Förskollärarna i studien beskriver att de har olika förkunskaper och befinner sig på olika kunskapsnivåer, vilket de anser försvårar arbetet med en gemensam syn på den pedagogiska dokumentationsprocessen. Hälften av förskollärarna uttrycker en önskan om att erbjudas eventuell fortbildning gemensamt. Vi menar att det skulle gynna samarbetet kring pedagogisk dokumentation i det egna arbetslaget om kunskapsnivån är jämn bland kollegorna. Därav anser vi att viss gemensam fortbildning i form av till exempel föreläsningar och litteratur är nödvändig för att skapa en gemensam grund och ett gemensamt intresse för den pedagogiska dokumentationsprocessen. Vår argumentation tar stöd i Holmbergs (2015) forskning, vilken framhåller att arbetet med pedagogisk dokumentation påverkas av den varierande kunskap och intresse som finns i ett arbetslag.

Elfström (2013) uttrycker att när förskollärare har otillräckliga kunskaper i ämnet pedagogisk dokumentation kan det leda till brister i processen som ska syfta till en utveckling av verksamheten. I vår studie framkommer att hälften av förskollärarna efterfrågar mer utbildning i ämnet vilket vi tolkar som att de är medvetna om att de behöver utveckla sina kunskaper vidare. Dessutom framhåller två förskollärare vikten av att vara intresserad av pedagogisk dokumentation som arbetssätt vilket enligt oss är en förutsättning för att vilja lära och utvecklas. Detta betonas även av Sheridan och Pramling Samuelsson (2013) som uttrycker att förskollärare bör visa intresse för den pedagogiska dokumentationsprocessen. Även i internationell forskning poängteras attityd och inställning vara faktorer som påverkar arbetet med pedagogisk dokumentation. Knauf (2015) påvisar att de förskollärare som inte tillskriver den pedagogiska dokumentationsprocessen tillräcklig vikt inte heller visar lika stort intresse för ämnet. Vi anser att utan en likvärdig kunskapsnivå och ett allmänt intresse hos samtliga förskollärare ökar risken att den pedagogiska dokumentationen stannar redan vid dokumentationsprocessen.

6.1.3 Svårigheter med pedagogisk dokumentation

Samtliga förskollärare upplever att bristen på möjlighet till gemensam reflektion utgör ett problemområde. Ytterligare hälften av förskollärarna i studien uttrycker att de är ensamma när de reflekterar och arbetar med den pedagogiska dokumentationen. Även forskning berör problematiken med brist på gemensam reflektion då detta medför att den pedagogiska dokumentationsprocessen begränsas (Bjervås, 2011). Holmberg (2015) belyser vikten av gemensam reflektion som grund för ett kollektivt lärande. Med stöd av förskollärarnas utsagor och forskningens yttranden angående problemet som bristande möjligheter till gemensamma reflektioner utgör noterar vi förskollärarnas medvetenhet om situationen.

En slutsats vi drar av studien är att förskollärarna genom utebliven kollegial samverkan riskerar att gå miste om den del av den pedagogiska dokumentationsprocessen som utvecklar verksamheten vidare. I studien framkommer även att reflektion tillsammans med barnen sällan förekommer. Forskning (Bowne m. fl., 2010) betonar vikten av ett arbetssätt som präglas av reflektion och samspel mellan förskollärare och barn. Även Sheridan m. fl. (2012) uttrycker att kärnan i pedagogisk dokumentation bör bestå av social interaktion mellan barn och vuxna. Vid en jämförelse mellan resultatet av vår studie och Knaufs (2017) studie noterar vi likheter i fråga om barns delaktighet i den pedagogiska dokumentations-

processen. Båda resultaten visar att förskollärarna tenderar att inte inkludera barnen i arbetet med den pedagogiska dokumentationen. Om reflektion, analys och utveckling tillsammans med barnen uteblir i den pedagogiska dokumentationsprocessen menar vi att det påverkar både barnen på individnivå och även den pedagogiska utvecklingen på verksamhetsnivå. Enligt förskolans läroplan (Skolverket, 2016) ska förskolans kvalitet regelbundet och kontinuerligt följas upp genom dokumentation och utvärdering i syfte att utveckla verksamheten. Detta ska ske med fokus på såväl det individuella barnet som på ett verksamhetsperspektiv.

Som tidigare framgått av vår historiska tillbakablick belyser Lindgren och Sparrman (2003) att dokumentation är en fortsättning på de tidigare utförda barnobservationerna. Ytterligare en utveckling är hur dokumentation idag ska ske i kombination med reflektion och samspel. I förhållande till detta menar vi att om reflektionen uteblir tar förskollärarna snarare ett steg tillbaka än ett steg framåt i utvecklingen. Lenz Taguchi (2006) benämner detta som ett retrospektivt arbetssätt, det vill säga förskolläraren använder dokumentationen till att se vad som har skett utan att utveckla den vidare.

Utifrån syftet med vår studie framkommer resultatet att samtliga intervjuade förskollärare uttrycker brist på möjlighet till gemensam reflektion. Hälften av förskollärarna i studien belyser att de reflekterar ensamma. I och med detta anser vi att förskollärarna inte följer läroplanens (Skolverket, 2016) intentioner om att dokumentation ska utgöra grund för att utveckla verksamheten. Merewether (2018) belyser i sin studie vikten av gemensam reflektion i syfte att uppnå en fullständig pedagogisk dokumentation. Resultatet av vår studie samt Merewethers forskning leder till vår slutsats att förskollärare aldrig kan uppnå en fullständig pedagogisk dokumentation om den gemensamma reflektionen uteblir.

Studiens resultat visar att sju av åtta förskollärare känner att brist på tid påverkar arbetet med den pedagogiska dokumentationsprocessen. Tidsbrist är även en aspekt som forskning belyser som ett problem i arbetet med pedagogisk dokumentation (Löfgren, 2016). Även vid en internationell utblick konstaterar vi att både Knaufs (2017) och Rintakorpis (2016) studier framhåller brist på tid för pedagogisk dokumentation som ett hinder för att genomföra en pedagogisk dokumentationsprocess. Vid en jämförelse av deras resultat i respektive studie med såväl Löfgren (2016) som vår egen studie framkommer att brist på tid återkommer genomgående i samtliga studier. I förhållande till samtliga studiers resultat menar vi att förskollärare skulle gynnas av specifik avsatt tid för att arbeta med pedagogisk dokumentation. Enligt oss bör tiden som avsätts för detta till största del vara gemensam för samtliga i arbetslaget då gemensam reflektion är en förutsättning för att utveckla en pedagogisk dokumentationsprocess.

Kocher (2008) framhåller att förskollärare i inledningen av arbetet med pedagogisk dokumentation ofta ser på processen som ytterligare en pålaga i vardagen. Kocher poängterar att först när förskollärarna utvecklat erforderlig kunskap och erfarenhet kan de se positivt på processen. I vår studie framkommer att förskollärare behöver utveckla mer kunskap kring pedagogisk dokumentation. Vi menar att om förskollärarna utvecklar denna kunskap och får mer erfarenhet av arbetssättet kan de, i enlighet med Kochers forskning, utveckla en mer positiv syn på den pedagogiska dokumentationsprocessen. I stället för att

se på pedagogisk dokumentation som något tidskrävande kan förskollärarna, med mer erfarenhet och kunskap, eventuellt se det som ett arbetssätt som bidrar till att effektivisera tiden.

Alasuutari m. fl. (2014) uttrycker att det bland förskollärare är vanligt förekommande att anse det svårt att hinna utföra arbetet med pedagogisk dokumentation samtidigt som de är aktiva tillsammans med barnen. Detta är en problematik som även lyfts av förskollärare i vår studie. Enligt det sociokulturella perspektivet lär vi tillsammans med varandra och arbetet med den pedagogiska dokumentationsprocessen ska inkludera både barn och vuxna i syfte att utveckla verksamheten. Vår åsikt är att om förskollärarna utvecklar mer kunskap om och erfarenhet av pedagogisk dokumentation bidrar detta till en förståelse för att den tid de tillbringar med barnen *är* en del av den pedagogiska dokumentationsprocessen snarare än att ta tid från dem. Pedagogisk dokumentation kan genomföras när som helst tillsammans med kollegor och/eller barn; förskollärare behöver inte välja bort samvaron med barnen för att genomföra processen med pedagogisk dokumentation.

6.1.4 Pedagogisk dokumentation som verktyg för utvärdering

I studien uttrycker samtliga förskollärare att den pedagogiska dokumentationsprocessen ska bidra till att synliggöra barns intressen och därefter användas för att utmana barns lärande vidare. Sheridan och Pramling Samuelsson (2013) poängterar att likväl som den pedagogiska dokumentationsprocessen ska leda till att utveckla barns lärande så ska den även utveckla verksamheten. Om samtliga steg genomförs anser förskollärarna i studien att den pedagogiska dokumentationen har bidragit till att utveckla verksamheten. Samtliga förskollärare beskriver att de är medvetna om syftet med pedagogisk dokumentation men uttrycker även att processen sällan fullföljs. Detta tyder enligt vår mening på att förskollärarna i studien använder sig av pedagogisk dokumentation som en metod för att genomföra avgränsade projekt. Resultatet av studien visar att det finns ett behov av att utveckla det samspel som forskning och det sociokulturella perspektivet betonar för att den pedagogiska dokumentationen ska bidra till att utveckla förskolans verksamhet. Vår slutsats tar även stöd i Elfströms (2013) studie, vilken poängterar att arbetet med pedagogisk dokumentation snarare ska vara ett förhållningssätt som genomsyrar verksamheten.

Genom studiens resultat framkommer flera aspekter som förskollärarna anser försvårar arbetet med pedagogisk dokumentation. De nämner framför allt tidsbrist, avsaknaden av gemensam reflektion samt olika förkunskaper och intresse för ämnet. Holmberg (2015) belyser vikten av det kollektiva lärandet i den pedagogiska dokumentationsprocessen. Vår åsikt överensstämmer med Holmbergs uppfattning om det kollektiva lärandet. Om förskollärarna haft möjlighet att närvara vid eventuell fortbildning samtidigt som sina kollegor och hade en avsatt tid för gemensam reflektion hade det underlättat samlärandet angående pedagogisk dokumentation.

Under våra diskussioner angående studiens resultat är vår upplevelse att alla förskollärare utom en uttrycker en osäkerhet om hur den pedagogiska dokumentationen kan användas som ett verktyg för att utveckla förskolans verksamhet. De uttrycker att det är svårt att

arbeta med pedagogisk dokumentation även om de ser det som ett positivt arbetssätt. En del av syftet med vår studie var just att se hur förskollärarna i studien arbetar med pedagogisk dokumentation för att utveckla verksamheten. Vi menar att förskollärare behöver utveckla sina kunskaper om pedagogisk dokumentation för att kunna omsätta dem i praktiken. Kocher (2008) uttrycker att ökad kunskap om och erfarenhet av arbetet med pedagogisk dokumentation i förlängningen leder till en mer positiv inställning till processen, vilket är av vikt för att utveckla verksamheten.

Elfström (2013) belyser att när arbetet med pedagogisk dokumentation omsätts fullt ut i praktiken blir det till en drivkraft för förskollärare att fortsätta med ytterligare dokumentation och utvärdering som leder processen vidare. När förskollärarna i vår studie uttrycker brist på tid och kunskap blir vår reflektion att de kan gå miste om den drivkraft som Elfström beskriver. Dessutom framhåller Elfström att arbetet med pedagogisk dokumentation bör ges utrymme i förskolans tidsplanering. En tanke från vår sida är att om de förskollärare som förekommer i studien avsätter regelbunden tid för att arbeta gemensamt i arbetslagen med pedagogisk dokumentation, bidrar det till att de lär tillsammans med och av varandra. Det faktum att samtliga förskollärare i studien har olika förkunskaper uttrycks av dem som något negativt i sammanhanget. Enligt det sociokulturella perspektivets proximala utvecklingszon lär vi oss av någon som innehar mer kunskap än vi själva (Vygotskij, 1995). Vi anser att den negativa syn som råder angående olika förkunskaper i ämnet pedagogisk dokumentation i studien med fördel kan omvandlas till någonting positivt genom att förskollärare lär av och med varandra.

6.2 Slutsats

Studiens syfte var att fördjupa kunskapen om hur förskollärare arbetar med pedagogisk dokumentation samt hur den pedagogiska dokumentationen sedan används för att utveckla verksamheten. Genom studiens syfte genererades resultat som påvisar att förskollärarna är medvetna om att de ska använda pedagogisk dokumentation som ett underlag för att utveckla verksamheten. Gemensamt för förskollärarna i studien är att de anser att följa barns intressen utgör en grund för arbetet med den pedagogiska dokumentationsprocessen. Bjervås (2011) beskriver hur forskning anger den pedagogiska dokumentationen som ett verktyg att använda i syfte att synliggöra barns intressen i förskolans verksamhet. Resultatet av studien visar att förskollärarna är medvetna om att de ska använda pedagogisk dokumentation som ett underlag för att utveckla verksamheten.

Studien påvisar att den pedagogiska dokumentation som avses genomföras på respektive förskollärares avdelning ofta stannar vid dokumentation, vilket medför att processen inte utvecklar verksamheten vidare. Elfström (2013) pekar på att ett fallerat arbete med pedagogisk dokumentation kan härledas bland annat till tidsbrist i förskollärarnas vardag. Vi har utifrån studiens resultatet identifierat främst tre aspekter som beskrivs påverka arbetet med pedagogisk dokumentation. Dessa aspekter är brist på gemensam reflektion, tidsbrist samt varierande förkunskap om och intresse för ämnet pedagogisk dokumentation. Även de förskollärare i studien

som beskriver en fullständig pedagogisk dokumentationsprocess uttrycker svårigheter med att omsätta den i praktiken. Orsakerna till dessa svårigheter kan variera, men Alasuutari m. fl. (2014) diskuterar det faktum att förskollärare uttrycker en problematik i att genomföra den pedagogiska dokumentationsprocessen parallellt med att de vill och ska ta en aktiv roll tillsammans med barnen i verksamheten.

Vår slutsats av studiens resultat är att det behövs mer fortbildning i ämnet samt att förskollärare ska få tid till gemensam reflektion och utvärdering, i syfte att fortsättningsvis kontinuerligt utveckla verksamheten utifrån den genomförda pedagogiska dokumentationen.

6.3 Metoddiskussion

Enligt Bryman (2011) är deltagande observationer och kvalitativa intervjuer de vanligast förekommande metoderna i syfte att samla in data i en kvalitativ undersökning. Vidare uttrycker Bryman att det finns ämnen och frågeställningar som lämpar sig bättre för intervjuer än observationer. I syfte att få så uttömliga svar som möjligt samt kunna föra diskussioner med informanterna i studien beslutades att kvalitativa intervjuer var den metod som bäst lämpade sig för vårt syfte. Under arbetets gång eftersträvade vi ett objektivt förhållningssätt gentemot informanterna gällande deras resonemang och svar, såväl under intervjuer som vid bearbetningen av det insamlade materialet. Vi är medvetna om att vår förförståelse i ämnet pedagogisk dokumentation kan påverka studiens resultat till exempel genom val av frågeställningar i intervjuerna. Å ena sidan har vi strävat efter att vara objektiva, men vi är medvetna om att vi eventuellt hade varit ännu mer objektiva om vi valt att undersöka ett för oss totalt obekant ämne där alla former av förkunskaper saknats. Å andra sidan är det inte bara eventuella förkunskaper som kan påverka objektiviteten utan även faktorer som personligt tyckande och åsikter. Enligt oss är det svårt att vara helt objektiv men vår medvetenhet om detta har funnits närvarande under hela arbetets gång och objektivitet har eftersträvats. Observationer och enkäter var aldrig ett alternativ som diskuterades under vårt planeringsstadium då vi föredrog att begränsa det insamlade materialet till intervjuresultat. Vi är medvetna om att observationer kunde ha kompletterat våra intervjuresultat genom att synliggöra pedagogisk dokumentation i praktiken

Vid formuleringen av intervjufrågorna beslutades att använda öppna frågor. Bryman (2011) beskriver hur öppna frågeställningar förvisso ger mer uttömmande och informativa svar, men att de också ökar den mängd svarsmaterial som i efterhand behöver bearbetas av intervjupersonerna. De öppna frågorna uppfattades som relevanta både inför och efter intervjuernas genomförande, detta då de gav oss möjlighet att ibland be informanterna förtydliga och komplettera sina svar samt att ställa följdfrågor.

Inga etiska betänkligheter har uppstått under studiens genomförande. Informanternas identiteter har behållits konfidentiella genom att de aldrig benämns med namn, kön, ålder eller på vilken ort de är verksamma. Samtliga intervjuer genomfördes i slutna rum där endast vi som frågeställare och aktuell informant var närvarande, vilket säkerställde att

ingen obehörig hörde något av vad som sades under intervjuernas genomförande. Efter studiens avslutande raderas alla inspelningar samt att transkriberingar och övriga utskrifter som kan härledas till våra intervjuer förstörs. Avslutningsvis noteras att vår metod har resulterat i data relevant för studiens syfte samt att detta datamaterial bidragit till att besvara studiens frågeställningar.

6.4 Studiens relevans för förskolläraryrket

Vår studie belyser pedagogisk dokumentation som ett ämne av relevans för förskolläraryrket genom att det i förskolans styrdokument (Skolverket, 2016) betonas hur det åligger professionen att följa upp, utvärdera och utveckla förskolans verksamhet. Genom att inte utveckla kunskaper kring pedagogisk dokumentation riskerar förskollärarna att inte arbeta enligt styrdokumentens intentioner. Utifrån resultatet av vår studie har vi identifierat områden som utgör en problematik i arbetet med pedagogisk dokumentation samt diskuterat olika utvecklingsförslag i den pedagogiska dokumentationsprocessen.

6.5 Förslag till fortsatt forskning

Resultatet av vår studie har bidragit till att identifiera främst tre aspekter på pedagogisk dokumentation som av förskollärarna upplevs som problematiska i den dagliga verksamheten. Dessa tre aspekter är brist på gemensam reflektion, tidsbrist samt varierande kunskap om och intresse för ämnet pedagogisk dokumentation. Som förslag till fortsatt forskning vore det intressant att undersöka hur medvetna förskolechefer är om de aspekter förskollärarna uttrycker samt vilka förutsättningar de beskriver att förskollärarna får för att arbeta med pedagogisk dokumentation. En sådan studie kan bidra till ett tydligare helhetsperspektiv på hur förskolan bör arbeta med pedagogisk dokumentation samt vad förskollärarna behöver för att kunna utveckla och fullfölja den pedagogiska dokumentationsprocessen.

Referenser

- Alasuutari, M., Markström, A-M, & Vallberg Roth, A-C. (2014). *Assessment and Documentation in Early Childhood Education*. Abingdon: Routledge.
- Alnervik, K. (2013). "Men så kan man ju också tänka!": *Pedagogisk dokumentation som förändringsverktyg i förskolan*. Doktorsavhandling, Jönköping University, School of Education and Communication.
- Alnervik, K. (2018). Systematic documentation: Structures and tools in practice of communicative documentation. *Contemporary Issues in Early Childhood*, 19(1), 72-84.
- Bendroth Karlsson, M. (1998). *Bildskapande i förskola och skola*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Bjervås, L. (2011). *Samtal om barn och pedagogisk dokumentation som bedömningspraktik i förskolan: En diskursanalys*. Doktorsavhandling, Göteborgs universitet, Institutionen för pedagogik, kommunikation och lärande.
- Bowne, M., Cutler, K., DeBates, D., Gilkerson, D., & Stremmel, A. (2010). Pedagogical documentation and collaborative dialogue as tools of inquiry for pre-service teachers in early childhood education: An exploratory narrative. *Journal of the Scholarship of Teaching and Learning*. Vol. 10, No. 2.
- Bryman, A. (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Stockholm: Liber AB.
- Dahlberg, G. & Elfström, I. (2104). *Pedagogisk dokumentation i tillblivelse*. Doktorsavhandling, Stockholms universitet, Avdelningen för förskollärautbildning och förskoleforskning.
- Dahlberg, G. & Moss, P. (2005). *Ethics and politics in early childhood education*. London: RoutledgeFalmer.
- Eidevald, C. (2103). *Systematiska analyser för utvärdering och utveckling i förskolan: Hallå hur gör man?* Stockholm: Liber AB.
- Elfström, I. (2013). *Uppföljning och utvärdering för förändring: Pedagogisk dokumentation som grund för kontinuerlig verksamhetsutveckling och systematiskt kvalitetsarbete i förskolan*. Doktorsavhandling, Stockholms universitet, Barn- och ungdomsvetenskapliga institutionen.

- Elfström Pettersson, K. (2017). *Production and Products of Preschool Documentation: Entanglements of children, things and templates*. Doktorsavhandling, Linköping University, Department of Social and Welfare Studies.
- Engdahl, I. & Ärlemalm-Hagsér, E. (Red.). (2015). *Att bli förskollärare*. Stockholm: Liber AB.
- Holmberg, C. (2015). *Så är det ju - den blir aldrig färdig!: En etnografisk studie om förskolepedagogers arbete med pedagogisk dokumentation*. Doktorsavhandling, Stockholms universitet, Barn- och ungdomsvetenskapliga institutionen.
- Hwang, P. & Nilsson, B. (2011). *Utvecklingspsykologi*. Natur & Kultur Akademisk: Stockholm.
- Knauf, H. (2017). Documentation as a tool for participation in German early childhood and care. *European Early Childhood Education Research Journal* 25(1), 19-35.
- Knauf, H. (2015). Styles of documentation in German early childhood education. *Early Years* 35, 232-248.
- Kocher, L. (2008). *The disposition to document: The lived experience of teachers who practice pedagogical documentation. A case study*. (Early Childhood Education). The University of Southern Queensland.
- Lenz Taguchi, H. (2006). Reconceptualizing Early Childhood Education. In: Johanna Einarsdottir & Judith T Wagner (Eds.), *Nordic childhoods and early education: Philosophy, research, policy and practice in Denmark, Finland, Iceland, Norway and Sweden*. (pp 257-287). Greenwich, Conn.: IAP-Information Age Publishing.
- Lenz Taguchi, H. (2012). *Pedagogisk dokumentation som aktiv agent*. Malmö: Gleerups Utbildning AB.
- Lenz Taguchi, H. (2013). *Varför pedagogisk dokumentation?: Verktyg för lärande och förändring i förskolan och skolan*. Malmö: Gleerups Utbildning AB.
- Lindgren, A. & Sparrman, A. (2003). Om att bli dokumenterad: Etiska aspekter på förskolans arbete med dokumentation. *Pedagogisk forskning i Sverige*, (1-2), 59-70.

- Lindgren Eneflo, E. (2014). *Dokumentationens dilemman: Förskollärare samtalar om pedagogisk dokumentation*. Licentiatuppsats nr 17 i Pedagogiskt arbete, Umeå Universitet, Institutionen för tillämpad utbildningsvetenskap.
- Löfgren, H. (2016). A noisy silence about care: Swedish preschool teachers' talk about documentation. *Early Years*, 36(1), 4-16.
- Merewether, J. (2018). Listening to young children outdoors with pedagogical documentation. *International Journal of Early Education*, 26(3), 259-277.
- Rintakorpi, K. (2016). Documenting with early childhood education teachers: pedagogical documentation as a tool for developing early childhood pedagogy and practises. *Early Years*, 36(4), 399-412.
- Sheridan, S. & Pramling Samuelsson, I. (2013). Preschool a source for young children's learning and well-being. *International Journal of Early Years Education*, 21, 207-222.
- Sheridan, S., Pramling Samuelsson, I. & Johansson, E. (Red.). (2009). *Barns tidiga lärande: En tvärsnittsstudie om förskolan som miljö för barns lärande*. Göteborgs universitet: Institutionen för pedagogik och didaktik.
- Sheridan, S., Williams, P. & Sandberg, A. (2012). Systematic Quality Work in Preschool. *IJEC (2013) 45:123-150*, doi: 10.1007/s13158-012-0076-8
- Skolverket (2010a). *Stödja och styra: Om bedömning av yngre barn*. Stockholm: Fritzes.
- Skolverket (2010b). *Läroplan för förskolan Lpfö 98/10*.
- Skolverket (2012). *Uppföljning, utvärdering och utveckling i förskolan: pedagogisk dokumentation*. Stockholm: Fritzes.
- Skolverket (2016). *Läroplan för förskolan Lpfö 98/16*.
- Skolverket (2018). *Läroplan för förskolan Lpfö 18*.
- SFS 2010:800. *Skollag*. Stockholm: Utbildningsdepartementet.

Utbildningsdepartementet (1998). *Läroplan för förskolan Lpfö 98*.

Vetenskapsrådet (2017). *God forskningssed*. Stockholm: Vetenskapsrådet.

Vygotskij, L. S. (1978). *Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes*. London: Harvard University Press.

Vygotskij, L. S. (1995). *Fantasi och kreativitet i barndomen*. Göteborg: Daidalos.

Åsén, G. & Vallberg Roth, A-C. (2012). *Utvärdering i förskolan: En forskningsöversikt*. Stockholm: Vetenskapsrådet.

Bilagor

Bilaga 1 - Missivbrev

Information om en undersökning angående hur förskollärare arbetar med pedagogisk dokumentation samt hur den pedagogiska dokumentationen används för att utveckla förskolans verksamhet. Du tillfrågas härmed om deltagande i denna undersökning.

Hej,

Vi är två förskollärarstudenter som heter Diana Lehtonen och Marie Mossberg som för närvarande läser sjunde och sista terminen på förskolläraryrket vid Mälardalens högskola i Västerås. Det är nu dags för oss att skriva vårt självständiga arbete där vi har för avsikt att genom intervjuer studera förskollärares kunskaper om pedagogisk dokumentation samt hur den pedagogiska dokumentationen sedan används för att utveckla förskolans verksamhet. Syftet med vår studie är att öka kunskapen om hur förskollärare arbetar med pedagogisk dokumentation.

Vi har valt att utgå från en kvalitativ undersökningsmetod i vilken vi avser att genomföra personliga och enskilda intervjuer med verksamma förskollärare. Genom intervjuerna bereds du som förskollärare möjlighet att bidra med din kunskap och erfarenhet av pedagogisk dokumentation till vårt arbete. Varje intervju beräknas ta cirka 30 minuter i anspråk, och vi har för avsikt att använda oss av ljudinspelning vid varje intervjutillfälle.

Det insamlade materialet kommer att bearbetas och behandlas i enlighet med Vetenskapsrådets etiska riktlinjer, vilket innebär att samtligt material behandlas konfidentiellt. Dessutom kommer namn och annan känslig information att anonymiseras. Intervjumaterialet kommer endast att användas i vårt arbete med denna studie och raderas i sin helhet efter studiens färdigställande. Ditt deltagande i intervjun är helt frivilligt. Du har rätten att när som helst avbryta ditt deltagande utan närmare motivering och utan några negativa konsekvenser för dig.

Undersökningen kommer att presenteras i form av en uppsats vid Mälardalens högskola och i sin slutversion läggas ut på databasen Diva. Vid önskemål kan det färdiga arbetet presenteras för informanterna via e-post.

Västerås 2018-11-14

Studenter: Diana Lehtonen och Marie Mossberg

Handledare: Kristina Jonsson

Bilaga 2- Intervjumall

- Vad är pedagogisk dokumentation för dig?

Beskriv.

- Hur arbetar du som förskollärare med pedagogisk dokumentation?

Ge exempel.

- Anser du att din förskolläraryrkesutbildning eller eventuella fortbildningar har gett dig tillräcklig kunskap om hur du kan arbeta med pedagogisk dokumentation i förskolan?

Varför/varför inte? Ge exempel.

- Vad anser du är syftet med pedagogisk dokumentation?

Beskriv.

- Hur anser du att den pedagogiska dokumentationen kan användas i syfte att utveckla förskolans verksamhet?

Beskriv.

- Hur använder ni er gemensamt i arbetslaget av pedagogisk dokumentation i syfte att utveckla förskolans verksamhet?

Beskriv.

- Anser du att er förskola skulle kunna utveckla arbetet med pedagogisk dokumentation?

Beskriv/Vidareutveckla.

- Den pedagogiska dokumentationen ska enligt förskolans läroplan utgöra ett fortlöpande inslag i förskolans verksamhet. Hur ser du på pedagogisk dokumentation som ett verktyg i syfte att föra verksamheten framåt?

Fördelar/nackdelar? Beskriv.